sumar

Restituiri Pitești

Nr. 1(27)/2013
Anul XI
Serie nouă

Adresa redacției:
Centrul Cultural Pitești, Casa Cărții,
tel. 0248/216348, 219976
fax. 0248/210068
http://www.centrul-cultural-pitesti.ro
e-mail: restituiripitesti@gmail.com

Revista *Restituiri Pitești* apare trimestrial sub egida Consiliului Local și a Primăriei Pitești. Publică articole pe teme de istorie universală și românească, sociologie politică, antropologie socială și culturală, precum și documente variate provenind din Arhivele Naționale ale Statului, Arhivele Militare Române sau arhive personale.

ISSN: 1583-5863
Editor – Centrul Cultural Pitești

Tiparul executat la TIPARG S.A.

Piteştii de odinioară

prof. Marin IONIȚĂ

Un lucru este clar: localitatea nu s-a întemeiat la data când a fost atestată. Istoria păstrează documente de pe când s-a pus temelia unor cetăți, târguri sau oraşe. Să luăm pe pildă Petrogradul, răsărit din mlaştini la voința Țarului Petru I. Sau multe cetăți greceşti în antichitate. Oraşele din lumea nouă a continentelor americane. Însă rădăcinile unor comunități românești sunt înfipte adânc în solul preistoriei. Râul, dealurile, pădurile, pajiştile, pământul fertil, clima blândă – condiții naturale de apărare – ofereau posibilități ideale în aceste timpuri pentru o aşezare omenească. Ne aflăm într-un areal populat de pe vremea dacilor sau chiar din substrat. Aşa că nu e deloc hazardată ipoteza că avem de-a face cu una dintre acele comunități ale populației daco-romane pe vremea năvălirilor numite barbare. Că obştea nu ne-a lăsat urme în piatră şi cărămidă este, poate, un motiv că a avut o viață relativ liniştită care n-a obligat-o să se întărească prin fortificații. Iar aproximativa izolare se poate explica prin faptul că îşi putea asigura în interior tot ce avea nevoie.

Dar să fim bine înţeleşi de la început, vechimea oraşului nostru poate să fie un motiv de mândrie pentru fiecare dintre noi, însă nu e meritul nostru. Fie chiar pentru că mulți dintre noi ne-am stabilit aici venind din alte părți de țară. Dar norocul nostru este că nu avem de ce să ne fie ruşine. Pe această vatră dintr-un pâlc de case, un cătun, un sat, s-a născut un mare oraş care, la un moment dat, ajunsese al patrulea din țară din punct de vedere industrial, economic şi urban. Curtea de Argeş şi Câmpulungul, primele capitale de țară, au rămas în umbră şi nu mai era mult până când să facem cu mâna din mers Iaşiului, Timişoarei, Clujului, care nici ele nu stăteau pe loc.

Dar a venit tranziția şi peste noi....

Piteştii de altădată... Legenda lui Pitu, întemeietorul modest, cel care nu a descălecat de pe vreun cal năzdrăvan în fruntea unei cete de voinici cu plete lungi pe spete şi cu ghioage lungi şi drepte... Fost-a, poate, un cioban sau un plugar, despre care nu se spune că a venit de undeva. Ca de la această întâmplare necunoscută în documente să fim consemnați pe hărțile europene şi în mărturii scrise, de existență şi statornicie. Vechi familii boiereşti, biserici, şcoli, regimente, revoluții (Tudor Vladimirescu, la Goleşti), războaie, ocupație (cartierul generalului sovietic Malinovski, la Conacul din Goleşti), industrie, comerț. Oraş deschis încă din feudalism. Meşteşugari, negustori, de toate semințiile. Albanezi, evrei, armeni, turci, nemți, greci, bulgari, sârbi, muscali, unguri şi chiar italieni. Capitalism în floare... Indigen. Cosmopolit.

Piteşti – 1965

După expropriere şi naționalizare, năvală țărănească. Pentru fiecare locuitor, zeci de venetici. Civilizație din mers, de tip comunist. Şantiere, fabrici, uzine, stadioane, autogări, cărți arse, demolări, penitenciarul (cel mai odios din țară), securitate, miliție, partidul în toate... Cărți arse în grămezi... Moşieri, ofițeri, preoți, profesori, negustori, boieri, scriitori, la închisoare... Arpechim-ul, cu benzine, motorine, parafine, mase plastice, negru de fum. Rolast-ul, cu piese minuscule de cauciuc pentru laboratoare, garnituri, furtune de mare presiune, kilometri de benzi transportoare pentru mine, cariere şi balastiere, bărci pneumatice, pânze cauciucate de cort pentru hangare... Fabrici de stofe, de pânzeturi, de bere. Micromotoare... La doi paşi industria de autoturisme. Sedii, bănci. Import de țiței, de alte materii prime. Export de cereale, de carne, de fructe, zarzavaturi, pâine coaptă... Alimentație „rațională". Împrumuturi, iară... Strânge cureaua, române! Bazonează-ți pantalonii! Pune-ți o pătură în spinare! Dictatură. Un loc de muncă asigurat. Şomajul, lichidat. O locuință, fie în blocuri de confort redus. În amintiri, toate par amestecate. Iadul pe pământ. Dar un loc sub soare pentru fiecare.

Piteştiul de azi. Libertate. Inițiative. Ruine. Şomeri. Câini comunitari. Boschetari. Restaurante. Hoteluri luxoase. Sexy-bar. Fete la prăjină. Masaj total cu finalizare. Alegeri parlamentare. Centru cultural. Muzeu. Bibliotecă. Teatru. Filarmonică. Mall-uri. Supermarket-uri. Invazie de mărfuri din import. Coşnițe goale. Absenteism şcolar. Olimpiade. Etnobotanice. Droguri. Elevi şi studenți excepționali români în țară şi în străinătate.

Altă amestecătură de bune şi rele...

Mâine?

Amintirea pentru viitor

lect. univ. dr. Mihaela STĂNCIULESCU

Poate mai mult ca oricând, ideea unei monografii a municipiului Piteşti de la începuturi şi până în prezent, este un gând nu atât inovator, cât mai ales binevenit. Dincolo de interesele, pasiunile şi tensiunile politice atât de intens exprimate în această perioadă a dezbaterilor despre regionalizare, cred că am putea, fiecare dintre noi, cetățenii de rând, să punem o piatră la temelia unei reconstrucții istorice – amintirea pentru viitorul unui oraş – Piteşti. Amintiri despre Piteştiul de ieri, de azi, pentru Piteştiul de mâine.

Biserica Sf. Vineri (ctitorită în anul 1827)

Biserica Armenească Sf. Ioan Botezătorul (ctitorită cca. 1900)

Sinagoga din Piteşti (ctitorită în anul 1852)

Aflat la interferența unor căi comerciale de interes european, între dealurile care l-au ferit, întrucâtva, de vitregiile istoriei, oraşul care se întinde pe o suprafață de 4073 ha este locuit în prezent de peste 200.000 de oameni. Muzeul Județean Argeş adăposteşte mărturii care vorbesc despre prezența activității umane în acest spațiu încă din preistorie, dar prima atestare documentară aparține ultimului deceniu din secolul al XIV-lea, anul 1388, când sub oblăduirea blândă şi înțeleaptă a lui Mircea cel Bătrân se semna actul de danie ce punea bazele târgului Piteştilor, devenit astfel, centru comercial, meşteşugăresc şi agricol.

Relicvele aparținând culturii Dridu şi izvoarele nescrise – fragmente de zidărie, construcții, ceramică şi monede care dovedesc apartenența daco-romană a acestui teritoriu, reprezintă certitudini care dovedesc că în Piteşti se practicau schimburi economice atât în vremea când era parte a regiunii Moesia Inferior sau Dacia Malvensis cât şi în timpul Imperiului Bizantin.

Atestarea documentară care alătură Piteştiul altor oraşe precum Câmpulung, Curtea de Argeş, Brăila sau Slatina este urmată şi de alte mențiuni istorice precum cea din 1582 când se vorbeşte despre organizarea orăşenească a comunității care era condusă de un județ şi 12 pârgari. În anul 1640 sunt datate mărturiile despre biserici şi cele 200 de case orăşeneşti în care trăiau aproape 1000 de oameni. Oraşul începe să se consolideze prin timp, aşa că la finele secolului al XVIII-lea, în anul 1747, hrisoavele vorbesc despre 7-8 biserici în Piteşti şi 1250 de locuitori care trăiau în 250 de case.

Şi pentru că a doua jumătate a secolului al XIX-lea a însemnat pentru istoria României moderne începutul unei industrializări, Piteştiul se aliniază tendinței aşa încât, în anul 1845, aici existau fabrici de pălării, săpun, piele, tutun, preşuri şi rogojini. Tot în această perioadă au fost amenajate şi modernizate şosele precum Piteşti-Bucureşti sau căile de acces Piteşti-Slatina-Craiova sau Piteşti-Câmpulung.

Multe dintre momentele care au marcat istoria României şi-au lăsat amprenta asupra Piteştiului. Goleştii şi Brătienii cărora le datorăm construcția României moderne şi României Mari au făcut din Piteşti un centru al ideilor unioniste, precum şi un centru cultural. În 1859, oraşul avea 1400 de case cu 7000 de locuitori, o şcoală normală de limba română, două şcoli particulare de limbă germană şi elenă, un pension de fete care studiau în limbile germană si franceză, dar şi un spital cu 30 de paturi, 10 biserici ortodoxe, una armenească şi o sinagogă. Foarte repede, la finele secolului al XX-lea în Piteşti existau 58 de străzi şi 15.669 de locuitori.

Mă opresc, deocamdată în acest moment al istoriei Piteştiului, azi, într-un început de martie când piteştenii îşi pun mai multe sau mai puține speranțe într-o reorganizare economică şi socială ce ar putea aduce oraşului emblema unei capitale.

Nu suntem la marginea infinitului, dar nici în mijlocul lui; suntem însă locuitorii dintre dealurile unui oraş care păstrează cronologii şi poate vorbi despre oameni, fapte, întâlniri şi momente marcante care l-au adus în prezent şi îi oferă perspective pentru viitor.

Spiritualitate și cultură juridică în Piteștiul interbelic

lector univ. dr. Marius ANDREESCU

I. Scurte considerații despre cultură şi personalități culturale în spațiul românesc

Rămâne încă o problemă controversată faptul de a putea identifica, defini şi caracteriza cultura română atât din perspectivă istorică, dar şi prin eventualele valențe contemporane. O astfel de abordare implică inevitabil o argumentare comparativă cu marile şi recunoscutele forme de cultură în primul rând europene, dar şi în spațiul general uman. Desigur, concluziile pe care le reflectă analizele multor specialişti în domeniu sunt în general sceptice, în sensul că existența poporului român se manifestă cultural cu preponderență prin forme sensibile, artistice şi mai puțin prin creații spirituale de anvergură, care să-şi imprime amprenta asupra condiției existențiale a națiunii şi să poată să reprezinte un punct de reper într-un spațiu cultural universal.

Filosoful Constantin Noica, referindu-se la cultura română, spunea pe bună dreptate în limbajul său atât de expresiv în contextul filosofiei ființei şi a devenirii întru ființă, că a stat sub semnul „era să fie" sau şi mai concludent „n-a fost să fie". Astfel spus, cultura ca sistem şi spiritualitatea ontologică a reprezentat de-a lungul vremii mai mult o posibilitate decât o realitate şi prin urmare, la acest nivel, se poate vorbi în cercul elitelor intelectuale ale poporului român de beneficiari, respectiv consumatori de fapte culturale, decât în postură de creatori. Noica afirma pe bună dreptate: „până acum, cel puțin – noi nu am avut decât destine culturale mari (intraductibile ca atare), nu şi opere (....) de la Cantemir până la Mircea Eliade, nu operele conving (primul a interesat Apusul doar prin golul umplut în cunoaşterea Imperiului Otoman şi prin *Descripțio*). Caracteristic e cazul Hasdeu, care nu lasă nimic decât totul; sau este Iorga, din care nicio operă nu cucereşte, doar fluxul creator e extraordinar".

În contextul amintit se poate afirma că în decursul istoriei poporului român, în plan cultural, principala dihotomie este aceea între „eternul" simțirii româneşti şi al sentimentului românesc al ființei regăsit cu predilecție în cuvintele limbii române, dar şi în creația populară, iar pe de altă parte, „istoricul", altfel spus, formele spirituale, abstracte, de natură ştiințifică sau filosofică în care să se regăsească fapte ale culturii şi care prin aceasta să aibă caracterul de universalitate. Cultura în dimensiunea sa existențial ontologică şi nu numai, a încercărilor prin fapte culturale, trebuie să aibă dimensiunea universalității sau cel puțin posibilitatea de a accede la un astfel de statut. De altfel, afirmația lui Aristotel potrivit căreia „numai individualul există, dar poate fi cunoscut numai generalul", este pe deplin valabilă şi în domeniul existentului cultural. Este evident că orice cultură există în primul rând prin faptele individuale ale manifestărilor culturale, dar pentru ca acestea să se transforme într-un sistem cultural trebuie să aibă valența universalului, inclusiv prin formele propuse de generalizările ştiințelor, ale tehnicii, artei şi nu în ultimul rând ale filosofiei.

În spațiul românesc, cultura ca „era să fie" a rămas la nivelul existenței individuale, adică a personalităților culturale fără a avea deschiderea, respectiv posibilitatea universalului, aşa cum s-a întâmplat şi se întâmplă cu marile culturi ale lumii. O astfel de constatare nu are prin ea însăşi un aspect minimalizator la adresa creației culturale şi spirituale româneşti şi cu atât mai puțin unul denigrator. Se întâmplă în acest spațiu mioritic ca ființa culturală să fie pe deplin prezentă, chiar dacă rămâne ancorată fie în sensibilul individual al limbii române, fie în creațiile unor mari oameni ai culturii române, care tocmai prin individualitatea lor au generat permanența şi au putut defini un întreg spațiu geografic ca fiind şi unul cultural, deşi nu neapărat regăsit în universalitatea culturii umane. Într-un fel sau altul, această constatare este valabilă şi pentru marile culturi europene, care înainte de a se manifesta prin dimensiunea spirituală şi în plan universal, există la nivelul unor individualități care şi-au pus amprenta asupra unei întregi epoci. Spațiul şi obiectul acestui studiu nu ne permite o dezvoltare mai amplă a acestei idei, dar trebuie să amintim că în Anglia „omul exemplar" al culturii a fost şi rămâne Shakespeare, sau în Germania, Göethe. Pornind de la constatările unor celebri gânditori români – şi ne referim în mod deosebit la Nae Ionescu, Mircea Vulcănescu, Marin Voiculescu sau Constantin Noica „oamenii exemplari"ai culturii române – au fost şi rămân Eminescu („omul deplin al culturii româneşti", cum spunea Noica) şi Brâncuşi.

Cadrul al analizei poate pune şi problema culturii juridice. În epoca contemporană dominată fie de existențialism sau de pragmatismul tehnic, aproape că nu se mai aminteşte de posibilitatea existenței unui astfel de filon în cadrul unui univers cultural. De cele mai multe ori, *dreptul* este considerat un fapt al civilizației şi nu un fapt al culturii, ce caracterizează o anumită stare existențială a omului, cu deosebirea celui contemporan, denumită „starea juridică" aflată sub imperativul normei de drept ca expresie a voinței statului. Această realitate contemporană este marcată de triumful normativismului juridic instaurat de Hans Kelsen, care a voit şi a reuşit în mare măsură să elimine ideologicul din drept pentru a contura puritatea şi obiectivitatea normei juridice. În acest fel, au fost lăsate în urmă, dacă nu chiar abandonate, marile concepții

culturale ale dreptului, şi mă refer aici cu deosebire la teoriile jusnaturaliste sau la teoriile privind fundamentul existenţial, filosofic al oricărei construcţii juridice. Prin urmare, „starea juridică” a omului contemporan este marcată de ordinea normativă impusă şi constrângătoare şi mai puţin de conştiinţa valorică a comportamentului juridic. Desigur, la o astfel de afirmaţie s-ar putea obiecta, în sensul că şi în prezent există „teorii ale dreptului”, cu deosebire cele care discută uneori prea mult şi ineficient despre *drepturile omului* sau despre beneficiile sistemului statului de drept sau ale liberalismului pentru omul individual. La astfel de obiecţii se poate răspunde precis, în sensul că foarte puţine din elaborările unor teorii juridice devin fapte culturale de conştiinţă, adică, mai înainte de a se manifesta prin generalitatea lor, să se regăsească sub aspectul valorii în individualitatea la care se referă. Adevărata cultură, inclusiv cea juridică nu poate exista decât în relaţia dialectică individual – general. Teoriile juridice rămân la nivelul unei generalităţi a abstractului, prin faptul că au pretenţia de a descoperi şi impune forme individualului şi prin aceasta „se abstrag” tocmai de la realităţile individuale pe care încearcă să le explice. Este nevoie în drept de o cultură juridică prin care să nu se exprime numai abstractul formelor teoretice, ci să existe ca valoare ontologică în primul rând la nivelul individualului, iar forma teoretică să se regăsească prin realitatea individuală şi nu exterioară acesteia. În lipsa unei atare dimensiuni existenţiale, juridicul rămâne la nivelul statisticii şi nu a unei culturi care să se poată manifesta şi în acelaşi timp, să devină o realitate pentru conduita individuală.

O întrebare legitimă este aceea referitoare la posibilitatea creaţiei (în sens cultural) în sfera juridicului şi implicit la posibilitatea şi utilitatea unei metafizici a dreptului. Cu regretul că spaţiul nu ne permite o analiză mai amplă asupra acestei interesate probleme, precizăm de la început că elaborarea statală a unei norme juridice nu este o creaţie culturală, atâta timp cât nu are clar exprimată şi valenţa spirituală şi de ce nu, sensibilă. De aceea, tot mai mult se vorbeşte în prezent de „norme tehnice”, lipsite de pretenţia oricărei valori morale, însă cu pretenţia de a configura ordinea specifică stării juridice a omului.

Există totuşi creaţie juridică şi implicit cultură juridică? Răspundem afirmativ la o astfel de întrebare şi, fără a mai dezvolta subiectul, identificăm următoarele modalităţi de exprimare a juridicului, care prin esenţa lor pot fi şi chiar cuprind uneori fapte de cultură şi spiritualitate juridică: *filosofia dreptului, teoria generală a dreptului, jurisprudenţa şi retorica juridică.*

Păstrând ca argumente aceste idei, dorim în cele ce urmează să ne referim (luând ca punct de reper spaţiul piteştean, pe bună dreptate considerat de mulţi autori ca fiind acultural, dominat de cotidianul negustoresc al vremurilor trecute sau prezente), la două personalităţi culturale piteştene care prin opera lor (*în universul culturii opera este mai importantă decât persoana*), au creat juridicul şi l-au ridicat de la o existenţă empirică şi cu deosebire pragmatică la una culturală, din nefericire mult prea puţin înţeleasă şi valorificată de contemporani. Ne referim la Istrate Micescu şi Ion I. C. Brătianu.

II. Dreptul ca fapt de cultură la Istrate Micescu şi Ion I.C. Brătianu

În cele ce urmează nu vom avea în vedere biografia celor doi maeştri ai juridicului şi respectiv artei politice, deoarece dorim să rămânem fideli ideii potrivit căreia nu atât viaţa ca fapt biografic poate defini personalitatea creatoare, cât mai ales opera ca fapt de creaţie. De aceea, în câteva rânduri vom încerca să argumentăm, în sensul că în spaţiul piteştean, considerat de mulţi ca fiind neinteresant şi nesemnificativ chiar şi pentru o cultură minoră, există totuşi personalităţi culturale inclusiv într-un domeniu ingrat din punct de vedere al valorilor spirituale, cum este cel juridic. Este adevărat că o astfel de tratare vizează trecutul şi mai puţin poate fi continuată şi asupra prezentului, care indiscutabil înseamnă statistică, pragmatism şi lipsa oricărui fapt creator cu valenţă culturală în plan juridic. Totuşi, realităţile istorice nu înseamnă neapărat pesimism, deoarece parafrazându-l pe marele filosof Hegel, „viclenia istoriei” poate fi în acelaşi timp şi o „viclenie a spiritului creator”, care oricând ar putea să se individualizeze în fapte şi acte de cultură, inclusiv în domeniul juridic şi pentru contemporaneitate.

Istrate Micescu (1881-1951)

Istrate Micescu este incontestabil o personalitate a culturii juridice, fapt demonstrat poate, mai bine decât orice analiză teoretică în apelativul cu care era caracterizat şi recunoscut de contemporani, adică „om de drept”. De altfel, însuşi maestrul barei, care interioriza pe deplin universul ideatic în care se manifesta, obişnuia să-şi spună nu avocat, nu om politic şi nici profesor universitar, ci, lapidar, *om de drept*.

În persoana lui Istrate Micescu se verifică exactitatea cugetării filosofilor limbajului, după care „toată forţa inteligenţei rezidă în artificiul limbajului”. De aceea, este bine să amintim ca un prim domeniu de manifestare a faptelor de creaţie juridică ale maestrului, *retorica:* Micescu a avut geniu verbal. Ascultat la bară, în marile procese, la catedră, la cursurile în care îşi demonstra originalitatea teoriilor de drept, era literalmente fascinant. Micescu nu folosea metodele şi tehnicile oratorice pentru a impune cu orice preţ o idee, ci de multe ori făcea apel la sensibilitatea ideii şi nu la rigoarea unei demonstraţii formale a acesteia. Oratoria lui fascina, fermeca, seducea, tulbura şi captiva prin uluitoarea putere a demonstraţiei bazate pe îmbinarea dintre sensibilitatea gândului şi ideea transpusă într-un fapt sensibil. Oratoria lui era expresia forţei propulsive a gândirii sale, niciodată a vorbelor potrivite în căutare de efecte. Exista în arta maestrului o corespondenţă deplină între gând şi cuvânt. Totul era gândit, dar se resimţea în oralitate ceea ce în scris nu se putea cuprinde, adică bogăţia de nuanţe şi inflexiuni ale cuvântului rostit în măsură să transmită de multe ori in-

tuitiv şi să convingă în acelaşi timp asupra unei idei, care într-o formă elaborată scrisă nu ar fi avut nimic din căldura unei argumentaţii specifice limbii române.

Unul din aspectele acestui talent oratoric stătea în capacitatea de a nu fi niciodată limitat numai la o demonstraţie în termeni strict juridici. Era un bun cunoscător al dreptului roman, dar spre deosebire de profesorii specializaţi în această materie, care discutau despre instituţiile dreptului roman numai ca fapte istorice, Micescu reuşea să dea prin oratoria sa multă culoare textelor, în aşa fel încât le insufla viaţă, astfel spus, *rostirea* sa devenea creaţie juridică şi implicit provoca interesul auditoriului pentru texte juridice altfel aride şi fără coloratură.

Elabora cu uşurinţă, dar niciodată cu indiferenţă. Pentru a înţelege cel mai complicat proces, îi era îndeajuns timpul unei ore, dar până la pledoarie problemele litigiului îl pasionau fără contenire. Procesele dificile le studia cu multă atenţie şi migală, iar după pledoarie depunea concluzii scrise, adevărate monografii şi chiar opere juridice nu numai prin dimensiunile lor, dar şi prin conţinut. Faptele le reducea la elemente schematice, când nu cuprindeau în ele însele esenţa litigiului. În schimb, analiza juridică lua totdeauna amploare. Când procesul era axat în special pe fapte, ca în litigiile penale, arta lui de a le disemina, de a le da culoare şi relief de multe ori lua aspecte de antologie, aşa cum a fost cazul în afacerea Lăzărescu – Păltineanu, pledată în faţa Secţiilor Unite ale Curţii de Casaţie.

Arta oratorică a maestrului a reprezentat şi reprezintă un incontestabil fapt de cultură şi creaţie juridică. Istrate Micescu era avocatul care pleda în drept prin excelenţă cu un eşafodaj de argumente pe cât de luxuriante, pe atât de stringente în logica lor. Experienţa şi erudiţia îi permiteau să descopere pe loc cheia procesului şi să-şi elaboreze discursul care nu era o simplă pledoarie a unui avocat, ci o veritabilă operă culturală juridică în care se îmbinau în mod armonios interpretările conferite faptului, ideile abstracte ale teoriei dreptului, interpretările normelor aplicabile, după care tot eşafodajul argumentativ se întorcea astfel îmbogăţit la destinatarul său, respectiv instanţa care trebuia să decidă, dar şi omul ca beneficiar al actului de justiţie.

Creaţia juridică a lui Istrate Micescu este relevantă nu numai în planul jurisprudenţei şi al retoricii ca ştiinţă juridică, dar şi în domeniul teoriei dreptului. Micescu a fost unicul doctrinal, în cea mai autentică accepţiune a cuvântului, dintre profesorii Facultăţii de Drept din Bucureşti, din perioada interbelică, cu o viziune generală a dreptului şi cu o teorie proprie asupra ştiinţei dreptului civil. De aceea, incontestabil, maestrul barei a fost un creator de drept pentru că mai înainte de orice a fost un gânditor al ştiinţei şi artei dreptului. Această realitate rezidă din prelegerile sale universitare, dar şi din puţinele scrieri care au rămas. Cursul său a avut inegalabila virtute de tratare umanistă a ştiinţei dreptului, graţie culturii adâncite de care Istrate Micescu beneficia. În prelegerile sale de drept civil, Istrate Micescu nu s-a mulţumit niciodată să transmită studenţilor, aşa cum se obişnuieşte, doar cunoştinţele cerute de programa analitică. Adesea el a evocat probleme fundamentale ale dreptului, propunând soluţii proprii, originale.

În cele ce urmează dorim să facem succinte referiri la una dintre cele mai importate contribuţii pe care Istrate Micescu a avut-o la dezvoltarea teoriei dreptului, cu menţiunea că realizările marelui savant piteştean au nu numai o valoare istorică, dar implicit o imensă valoare ştiinţifică pentru zilele noastre, care ar trebui să fie mai bine valorificată.

Străduindu-se, după mulţi alţi autori, să dea o definiţie a dreptului ca disciplină ştiinţifică, ajunge la concluzia că ea este ştiinţa dreptului şi tehnica obligaţiilor. În concepţia sa primordială sunt drepturile, iar legile nu sunt decât mijloace tehnice pentru realizarea drepturilor. În disputa dintre partizanii dreptului natural, care postulează existenţa unui „drept etern” bazat pe prescripţii imuabile şi impus de raţiunea umană, drept care conferă persoanelor fizice prerogative inerente naturii umane, iar pe de altă parte, teoreticienii pozitivismului politic, pentru care drepturile izvorăsc exclusiv din lege, din normele dreptului obiectiv, Istrate Micescu se declară încredinţat că *drepturile fundamentale ale omului preexistă legilor, care nu le creează, ci doar le recunosc*. Această idee este clar exprimată şi demonstrată în *Cursul de Drept Civil*, predat studenţilor în anul universitar 1931-1932. Micescu, atunci când dă definiţia dreptului civil, este încredinţat ca şi Leibnitz, iar mai aproape de zilele noastre Heidegger şi Noica Constantin, că în cuvinte sunt depozitate adevăruri umane esenţiale. Prin urmare, el caută originea dreptului, explorând etimologia cuvântului latin *jus*.

Este mai bine decât orice altă argumentare să dăm cuvântul maestrului pentru a explica raportul dintre drept şi lege: „A porunci înseamnă a avea dreptul să porunceşti. Ceea ce este anterior şi superior în noţiunea de poruncă este dreptul de a o lansa, este virtutea de a o impune (...). Drepturile reprezintă în ordine ierarhică elementul superior, anterior legilor (...). Dacă noţiunea drepturilor a apărut cea dintâi şi noţiunea legilor a apărut după ea, este firesc ca noţiunea legilor să fie subordonată noţiunii dreptului (...). Legile, ca norme de conduită, nu pot să aibă altă justificare (...) decât de a porunci respectul drepturilor”.

Această idee fundamentată de Istrate Micescu despre anterioritatea drepturilor în raport cu legile este actuală şi deosebit de importantă pentru a găsi un criteriu de delimitare între puterea discreţională şi excesul de putere în activitatea autorităţilor statului. Istoria şi realităţile contemporane demonstrează că pozitivismul juridic bazat pe principiul supremaţiei legii fundamentale nu este suficient pentru a împiedica ca guvernanţii să-şi utilizeze prerogative încuviinţate prin lege în alte scopuri decât acelea pentru care însăşi legea le-a creat. Prin urmare, este necesar a considera că nu drepturile sunt în serviciul legii, ci invers, în sensul că legea nu face altceva decât să concretizeze şi să exprime drepturile, aşa cum cuvintele exprimă gândurile a căror existenţă este anterioară. O astfel de abordare afirmă în primul rând *supremaţia drepturilor*, din care decurge firesc supremaţia constituţiei şi a legii.

Corolarul unei astfel de concepţii despre drept este

semnificația pe care Istrate Micescu o atribuie științei dreptului: „A construi o știință a dreptului înseamnă a construi o știință a drepturilor în serviciul cărora apar legile. A studia în această știință înseamnă mijloacele grație cărora scopul final al respectului legilor poate fi atins”.

Ion I.C. Brătianu (1864-1927)

Ion I.C. Brătianu este un alt ilustru piteştean a cărui activitate în perioada interbelică, în opinia noastră, poate fi caracterizată ca şi o creație în sfera dreptului. Personalitatea ilustrului liberal este cu atât mai interesantă pentru ideile ce le susține, deoarece acesta a fost cunoscut şi este recunoscut în mod deosebit ca om politic şi nu ca un om al dreptului. Cu toate acestea, apreciem că opera politică a lui Ion I. C. Brătianu are ca un rezultat imediat creația juridică, manifestată în sfera jurisprudenței sau în sfera teoriei dreptului, ci concretizează în norme de drept şi acte normative. În acest fel, opera marelui om de stat se constituie ca o excepție de la argumentarea noastră anterioară, potrivit căreia pozitivismul juridic, respectiv normele dreptului materializate în acte normative nu poate fi considerat o „creație juridică”, deoarece predomină pura voință politică şi exprimarea tehnică normativă, care de cele mai multe ori este indiferentă față de valorile superioare ale actului juridic.

Suntem în prezența unei excepții atunci când ne referim la opera şi activitatea lui Ion I.C. Brătianu, deoarece, aşa cum istoria îl prezintă, acesta este autorul moral şi politic al Constituției României din anul 1923. Cel puțin din punct de vedere teoretic, legea fundamentală a unui stat nu poate fi un simplu act juridic normativ, ci, aşa cum bine s-a spus, reprezintă „un aşezământ politic şi juridic esențial pentru o societate”, deci ar trebui să aibă o imensă încărcătură valorică morală, socială, politică şi juridică, astfel spus, să nu fie numai un act normativ cu forță juridică superioară, ci o operă a dreptului, o creație juridică, care să sporească atât conținutul ideatic al dreptului, dar şi dimensiunea existențială în plan social, politic, economic, cultural al unei națiuni.

Putem afirma că Legea fundamentală din 1923, operă aproape exclusivă a genialului om politic argeşean Ion I. C. Brătianu, răspunde pe deplin unui astfel de imperativ pentru a fi considerată un fapt de cultură juridică care a contribuit la transformarea nu numai politică, dar chiar şi culturală a poporului român. Nu dorim în cele ce urmează să realizăm o analiză a Constituției din 1923 pentru a demonstra cele afirmate mai sus. Totuşi, trebuie să amintim cu acest prilej că legea fundamentală, creație a lui Ion I. C. Brătianu, a adâncit o serie de principii care au conferit caracterul de modernitate, precum şi posibilitatea reală de democratizare a statului şi societății româneşti interbelice. În acest sens, sub imperiul acestei constituții, principiile reprezentativității, separației puterilor, legalității şi legitimității legilor, ca şi cele privind sistemul electiv şi al regimului proprietăților au fost mult mai pregnant reliefate, comparativ cu cele cuprinse în aşezământul din 1866.

Îndepărtându-se de individualismul exagerat al Constituției din 1866, care proclama proprietatea „sacră şi inviolabilă”, constituantul de la 1923, prin contribuția clară a lui Ion I. C. Brătianu, fără să atingă substanța proprietății, o considera ca având o „funcție socială”, ca fiind expresia „interesului comun” şi o condiție necesară pentru asigurarea „armoniei sociale”. Justificând introducerea în constituție a unor formulări cu privire la funcția socială a proprietății, sunt semnificative declarațiile făcute în parlament de Ion I. C. Brătianu: „Dacă voiți în adevăr să întemeiați pe tărâmul cel mai solid principiul proprietății şi garantarea ei, opera de făcut nu este de a o prezenta în conflict cu interesele sociale, ci este, din contră, de a convinge sufragiul universal, care deține azi în mâna lui direcțiunile statului şi ale societății, de a-l convinge că este un interes inexorabil, ca proprietatea să fie respectată”.

Constituția din 1923 se relevă ca un veritabil act de cultură juridică şi o importantă creație în domeniul dreptului a ilustrului politician piteştean Ion I.C. Brătianu mai ales prin consecințele pe care le-a avut pentru poporul şi statul român. Sub constituția pe care, fără teama de a greşi, o putem numi a lui Ion I. C. Brătianu, s-a înlesnit dezvoltarea unor forme ale democrației moderne, încetățenirea liberală şi civilizată a politicului pentru categorii sociale destul de largi, creşterea spiritului civic al cetățenilor, conferind o anumită siguranță acestora, izvorâtă din sentimentul că au dreptul să fie ocrotiți de legea fundamentală. Libertatea presei şi libertatea scrisului, în genere, au efecte multiple pozitive în domeniile literaturii, filosofiei, dreptului şi al istoriei. Practic, s-a ajuns la reîmprospătarea întregii arte şi culturi, conferind Românei aspectul unei țări moderne, active, luate în seamă în raporturile europene şi internaționale.

Încheiem aceste succinte considerații cu certitudinea că Piteştiul nu a fost în perioada interbelică numai un spațiu negustoresc, aproape nesemnificativ în plan economic şi social, ci în primul rând un spațiu de cultură, definit şi prin personalitățile culturale la care ne-am referit: Istrate Micescu şi Ion I.C. Brătianu.

BIBLIOGRAFIE

Andreescu Marius, Andra Puran Dascălu, *Drept constituțional. Teoria generală,* Editura Siteck, Craiova, 2012

Andreescu Marius, *Scurte considerații despre principiile dreptului şi filosofia dreptului în Dreptul nr.12/2012*

Idem, *Principiul proporționalității în dreptul constituțional,* Editura C.H.Beck, Bucureşti, 2007

Banciu Angela, *Istoria Constituțională a României. Deziderate naționale şi realități sociale,* Editura Lumina Lex Bucureşti 2001

Ianoşi Ion, *Constantin Noica,* Editura Academiei Române, 2006

Micescu Istrate, *Curs de Drept Civil*, Editura All Beck, Bucureşti, 2000

Noica Constantin, *Simple introduceri la bunătatea timpului nostru,* Editura Humanitas, Bucureşti, 1992

O incursiune în istoria transportului public local din Piteşti

ing. Aurelian R. ROMAN

Odată cu dezvoltarea continuă, economică şi socială a oraşului Piteşti, un important centru comercial, industrial, de tranzit rutier şi feroviar, s-a impus ca o necesitate apariția serviciului de transport călători. Din punct de vedere istoric, ca precursor al transportului contemporan de călători, în secolul XIX şi la începutul secolului XX, a existat transportul cu mijloace de tracțiune animală de tipul trăsurilor, birjelor sau „camioanelor" (vehicule cu tracțiune animală, prevăzute cu o platformă şi folosite pentru transport). În anul 1910, s-a întocmit un plan de sistematizare a oraşului, în care se avea în vedere dezvoltarea rețelei stradale şi refacerea infrastructurii existente la unele străzi şi la bulevardul „Elisabeta Doamna", în vederea, printre altele, şi a introducerii a două linii de tramvai. Al Doilea Război Balcanic şi Primul Război Mondial au împiedicat însă, realizarea acestor proiecte.

În tânărul stat român, primele autobuze s-au introdus în anul 1921. Cu toate acestea, în anumite oraşe din Transilvania existau deja linii de transport cu autobuze, cum ar fi la Arad, unde o linie de autobuz funcționa din anul 1907 (cu întrerupere din 1914, din cauza războiului). În anul 1935, în Bucureşti s-a organizat transportul public cu autobuze de către C.F.R. În multe oraşe din țară, activitatea era concesionată operatorilor particulari. În Piteşti, activitatea de transport cu autobuze era concesionată din anii '30, unor societăți particulare ce dețineau şi garaje unde parcau autobuzele şi se efectuau lucrări de reparații şi întreținere. Circulau în anul 1945 şi două „camioane" ce efectuau legătura între centrul Piteştiului (de la Hala oraşului, actuala piață centrală „Milea") şi gara Gropeni, pe traseul str. „Sfânta Vineri" – str." Viilor" – „Podul Viilor" – Gara Gropeni şi retur. Transportul cu tracțiune animală a coexistat cu cel auto până în jurul anului 1961, când au dispărut ultimele birje şi trăsuri, odată cu desființarea întreprinderii de transporturi hipo.

La 11 iunie 1948 a avut loc naționalizarea mijloacelor de transport aparţinând concesionarilor particulari. În acest an, în Piteşti, lungimea totală a străzilor era de 53 km, dintre care doar 20% erau pavate corespunzător. Anii 1949 şi 1950 au fost primii ani de economie planificată, fără creşteri mari, din cauza perioadei de transformări politice şi formare a noilor structuri de conducere la nivelul oraşului (de exemplu, abia în aprilie 1949 s-a format Comitetul Orăşenesc Provizoriu şi apoi Sfatul Popular Orăşenesc Piteşti, la 3 decembrie 1951).

În anul 1951, a luat ființă Secția de Transport în Comun Piteşti, care funcționa în cadrul Întreprinderii de Gospodărie Orăşenească (I.G.O.) din subordinea Sfatului Popular Orăşenesc Piteşti (I.G.O. s-a înființat în baza Decretului nr. 199 din 14 mai 1949, emis de Marea Adunare Națională pentru "organizarea şi funcționarea întreprinderilor şi organizațiunilor economice ale statului"). Obiectul de activitate, transportul în comun de călători, se desfăşura pe raza oraşului Piteşti, având ca dotare 4 autobuze. Acestea aparţinuseră unui concesionar particular, Vişineanu Andrei. La 1 octombrie 1951 s-a cumpărat şi primul autobuz al noii societăți, model SKODA RO 706, care a circulat, având şofer, de la început până la casarea sa din anul 1978, pe Matei Pantelimon, care lucrase la concesionarii de autobuze din anul 1945.

Fig. 1. Anii '50, primul autobuz nou achiziţionat, model SKODA RO 706, în capătul de linie de la Izvorani – şofer Pantelimon Matei. Acesta, un profesionist adevărat al meseriei sale, a parcurs cu autobuzul peste 2.000.000 km, fiind premiat în două rânduri de uzinele SKODA din Cehoslovacia pentru performanţa sa deosebită.

Activitatea se desfăşura în anul 1951 cu un număr de cinci autobuze. Inițial s-a început cu un singur traseu, Gara Sud – Centru – Tipografie Găvana, ulterior dezvoltându-se o rețea de trasee noi. Lungimea primului traseu era de 4 km, iar numărul de călători transportați era de 434.000 de călători/anul 1951. În ziarul „Secera şi ciocanul" din 18 iulie 1958, an în care parcul auto număra 13 autobuze, la rubrica „Succese în activitatea I.G.O.", articol de N. Nicoară, se spune: *Deşi o problemă acută pentru locuitorii oraşului Piteşti, totuşi la acest serviciu s-au obținut o serie de realizări. Pentru îmbunătățirea*

situației, colectivul de conducere al întreprinderii a luat măsuri ca la 4 autobuze să se facă reparații capitale. În curând parcul de mașini va mai crește cu încă trei autobuze Tudor Vladimirescu, fapt ce va contribui la îmbunătățirea transportului în comun. Tot pentru îmbunătățirea transportului în comun, întreprinderea a fost dotată cu 5 autoturisme Pobeda, care deservesc călătorii de dimineață până la orele unu noaptea. La această secție, printr-o bună deservire a călătorilor s-au remarcat şoferii D. Dorobanțu, Matei Pantelimon, Nicolae Nicolae şi Ion Nicula, precum şi taxatorii Ene Marin şi Dinu Ştefan... Pentru reparații de bună calitate s-au evidențiat muncitorii Stelian Stănciulescu şi Radu Dumitru. Vânzarea titlurilor de călătorie se făcea de către taxatori în autobuz. Acest sistem a funcționat din 1951 până în 1978-1979. În anii '50 s-a înființat activitatea de taximetrie şi transport de marfă. Transportul local a funcționat în mai multe locații, dintre care amintim pe cea de la intersecția străzii „Exercițiu" cu „Craiovei", la capătul „Căii Bucureşti" lângă calea ferată, în „Târgul din Vale" nr. 25 şi, din anul 1969, pe strada „Depozitelor" nr.2.

Fig. 2. Anii '70, autobuzul model SKODA RO 706 şi şoferul Pantelimon Matei înainte „de pensie".

Pentru transportul public local au apărut şi primele norme republicane de consumuri de combustibili, lubrifianți, anvelope, piese şi de efectuare de reparații, revizii (de exemplu O.M.T.T. nr. 14/1982, O.M.T.T. nr. 1809/1974, O.M.T.T. nr. 2/1983, H.C.M.1100/1968, O.M.T.T. 2174/1976 etc.). De-a lungul timpului, activitatea de transport a funcționat fie in cadrul unei întreprinderi sau regii de gospodărie locală sau județeană, ca secție de transport sau ca societate comercială pe acțiuni. În anul 1969, prin reorganizarea I.G.O., secția de transport local îşi schimbă denumirea în Întreprinderea de Transporturi Piteşti (I.T.P.). şi în luna octombrie, sediul întreprinderii a fost mutat pe str. „Depozitelor" nr. 2, odată cu punerea în funcțiune a unei noi autobaze complet utilate, proiectate să corespundă cerințelor de transport ale noii dezvoltări urbane a municipiului Piteşti. Autobaza şi unele clădiri au fost extinse în anul 1974. Existau în 1970, în Piteşti, 97 km de străzi, din care 53 km modernizați, iar populația oraşului era de 74.237 de locuitori. Împreună cu comunele suburbane, se ajungea la deservirea a 110.256 de locuitori. Transportul urban se asigura cu 176 de autobuze scurte şi 32 de taximetre, lungimea traseelor fiind de 191,8 km cale simplă, rețeaua de transport cuprinzând şi trasee spre Bascov, Bradu, Ştefăneşti, Mărăcineni, Colibaşi, Racovița, Valea Ursului, Goleşti, Valea Mare, Băbana etc.

Din luna mai a anului 1973, ca urmare a reorganizării prevăzute de decretul 162/1973 şi prin circulara nr. 12892/1973 a C.S.E.A.L. privind reorganizarea unităților de gospodărie comunală, se înființează Întreprinderea Județeană de Gospodărie Comunală şi Locativă Argeş (I.J.G.C.L.), iar transportul local este preluat prin ordinul nr. 770/11.V.1973, ca secția Exploatare de Transport Piteşti (E.T.P.). În această perioadă, după primele şocuri petroliere dintre anii 1974 şi 1979, a apărut nevoia de reducere a costurilor. Astfel, pentru reducerea consumurilor de combustibili, s-a redus din parc şi s-a renunțat la mai multe trasee; la 15 ianuarie 1975 s-a predat traseul spre Costeşti, la 1 martie – spre Colibaşi. Pentru reducerea costurilor cu personalul, s-a renunțat la taxatori (320) şi s-a introdus sistemul de autotaxare gradat pe diferite linii, de la 1 octombrie 1978 până la 20 mai 1979, când sistemul a fost definitiv implementat.

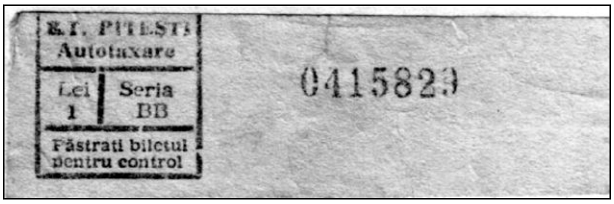

Fig. 3. Anii '70, biletul de autotaxare cu valoare unică de 1 leu (ulterior, în anii '80, a fost introdus biletul de autotaxare cu patru călătorii !!!, în valoare de 5 lei).

Tot pentru reducerea costurilor cu combustibili fosili, s-a cerut un proiect de introducere a transportului electric respectiv a tramvaiului, în anul 1976 elaborându-se un studiu de fezabilitate şi oportunitate, dar la care s-a renunțat pentru a se elabora, mai târziu, un alt studiu privind introducerea troleibuzului pe axa Bascov-Centru-Arpechim, pentru care s-au şi executat anumite lucrări de infrastructură. Din cauza costurilor relativ ridicate s-a renunțat şi la acest proiect. S-a adoptat în anii '80, din anul 1985, ca măsură alternativă, pentru că utiliza o energie neconvențională şi era considerată mai economică din punct de vedere al investiției inițiale şi costurilor ulterioare de operare, soluția cu alimentare pe gaz metan care a fost folosită pe scară largă până în 1991, cu reduceri semnificative de consumuri de motorină. Acest tip de transport era ecologic, economic şi eficient din punct de vedere al prețului de cost al combustibilului. Instalațiile şi rezervoarele de gaz erau de producție românească, iar investiția s-a făcut şi cu surse proprii. S-au construit stații de alimentare cu gaz de la rețeaua de gaz a oraşului atât la sediul unității, cât şi în capete de linii (Arpechim, Trivale, Găvana, Bascov). Cercetări în acest domeniu se făceau şi în colaborare cu profesori de la Institutul de Învățământ Superior din Piteşti. Un punct minus la această soluție a fost dimensiunea mare a rezervoarelor de gaz care suprasolicitau structura autobuzului cu implicații în reducerea

duratei de viață a acestora şi afectarea manevrabilității şi stabilității, pe traseele în pantă din Piteşti, cauzată de ridicarea centrului de greutate. De remarcat că, în toată această perioadă a utilizării alimentării pe gaz, nu au existat evenimente majore în exploatare care să pună în pericol viața călătorilor. Azi, la aproape 28 de ani de la experiența românească, există în lume tehnologii de alimentare cu gaz a motoarelor de autovehicule pentru un transport ecologic cu preț redus de cost pe kilometru.

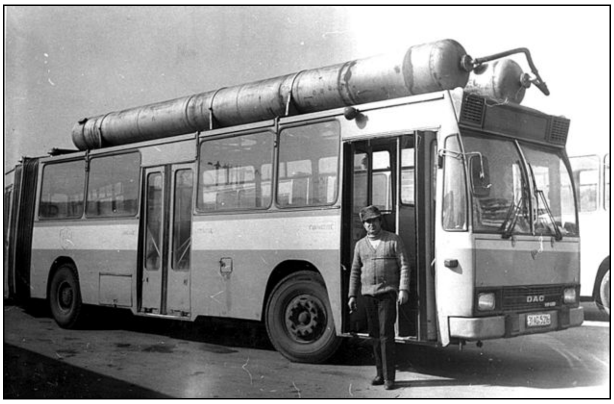

Fig. 4. Anii '80, autobuz românesc DAC 117 UD, echipat cu instalaţie pe gaz – şofer Toma Marin.

Din luna decembrie 1979 se înființează, prin decretul 379/1979 din 9 noiembrie, Întreprinderea Județeană de Transport Local Argeş (I.J.T.L.) în cadrul căreia transportul local din Piteşti funcționează tot ca secție de Exploatare-Transport, înființată prin decretul 379/1979 din 9 noiembrie. În acelaşi an, se preia de la S.U.T. Piteşti şi de la Direcția Județeană de Drumuri sectorul de transport marfă cu autobasculante, având ca beneficiar Trustul de Construcții Argeş. (T.C.A.). În anul 1980 este preluată activitatea de transport călători din oraşele Câmpulung şi Curtea de Argeş.

Din februarie 1991, prin Decizia Prefecturii Județului Argeş nr. 36/01.02.1991, în baza legilor nr. 15/1990, şi nr. 31/1990, ia ființă Regia Autonomă „TRANSLOC" ARGEŞ, ca persoană juridică, înregistrată la Camera de Comerț şi Industrie Argeş sub nr. JO3/180/25.03.1991, având ca obiect de activitate transportul de călători pentru municipiul Piteşti, oraşele Câmpulung şi Curtea de Argeş. Activitățile de transport-marfă şi de taxi se desprind de activitatea de transport în comun cu autobuze, iar în anul 1995 activitatea de transport călători pentru oraşele Câmpulung şi Curtea de Argeş este preluată de „Edilul" Câmpulung, respectiv „Gosarg" Curtea de Argeş.

În anul 1996, prin Hotărârea Consiliului Local Municipal nr. 75 din 26 octombrie 1996, activitatea de transport-călători este înglobată în cadrul Regiei Autonome „Regotrans", ca Secție Exploatare-Transport a acesteia. În anul 2000, prin H.C.L. nr. 28 a Consiliului Municipal Piteşti, se înființează prin divizarea regiei „Regotrans", societatea pe acțiuni „S.C. Publitrans 2000 S.A.", având ca acționar unic Consiliul Local al Municipiului Piteşti. Conform Actului constitutiv al societății pe acțiuni "S.C. Publitrans 2000 S.A. Piteşti", domeniul principal de activitate este transportul terestru de călători pe bază de grafic. Transportul de călători se face în baza unui contract de concesiune a serviciului public de transport în comun cu autobuze, încheiat între „S.C. Publitrans2000 S.A." Piteşti şi Consiliul Local al Municipiului Piteşti, aprobat prin H.C.L. nr. 337 din 28 septembrie 2005. Astfel, locuitorii municipiului Piteşti dispun de un serviciu public care respectă principiile de bază şi dispozițiile generale legale prevăzute de legislația în vigoare. În această perioadă au avut loc mai multe restructurări de activitate şi personal pentru adaptarea la piața de transport din municipiu. 15 autobuze noi, MAZ 103, s-au cumpărat în anii 2003 şi 2005.

Fig. 5. Anul 2005, autobuze MAZ 103.

La 1 martie 2008 a avut loc asocierea în participațiune dintre „S.C. Publitrans 2000 S.A. Piteşti" cu Asocierea S.C. C.N.C.D. S.A. – S.C. Girexim S.A., în scopul modernizării transportului public local de călători în municipiul Piteşti, conform H.C.L. 78/12 februarie 2008, în baza contractului de asociere în participațiune nr. 1029/22 februarie 2008 încheiat între părțile mai sus menționate, aprobat de către Consiliul Local al Municipiului Piteşti.

Fig. 6. Anul 2008, la 1 martie, autobuze BMC 250 SLF BELDE şi un nou orizont

– va urma –

Protecția socială în Piteştiul de acum un veac şi jumătate

prof. dr. Elena ȘTEFĂNICĂ

Operele de caritate – îngrijirea orfanilor, a suferinzilor, a bătrânilor, precum şi a oamenilor aflați în dificultăți economice – au fost în Evul Mediu în competența Bisericii. În epoca modernă, odată cu spiritul de laicizare a societății în general, dar şi cu procesul de secularizare a bunurilor Bisericii, toate aceste activități au fost preluate de către autoritățile statului, ale comunelor urbane sau locale. Acest proces, de protecție socială, se reflectă şi în documentele Primăriei Piteşti, începând chiar cu perioada regulamentară (1831-1848;1848-1858). În 1834 erau organizate lazaretele pentru bolnavii de holeră, iar încă din 1837 existau contracte cu brutarii şi măcelarii din Piteşti pentru ca aprovizionarea oraşului cu pâine şi carne, deci cu alimente de strictă necesitate, să fie făcută la prețuri fixe. În acelaşi an autoritățile oraşului au stabilit fonduri pentru înmormântarea oamenilor săraci, dar şi pentru amenajarea unui spital în oraş. Discuții pentru angajarea unui medic în oraş, respectiv Franz Rudolf, se înregistrează şi în 1857[1]. Dovada că această problemă nu a fost soluționată, este şi cererea primarului Piteştiului din 1858 către caimacamul Țării Româneşti pentru înființarea unui post de medic în oraş.

Mai multe cereri înregistrate la primăria Comunei urbane Piteşti vizează acordarea de ajutor unor văduve fără niciun fel de mijloc de subzistență, în condițiile în care mai au şi trei-patru copii. Un caz impresionant este cel al văduvei unui vidanjor – se specifică şi faptul că era țigan – care primeşte suma de cinci lei după ce soțul său a murit accidentat, (înecându-se într-o latrină). Astfel, după 20 de ani de serviciu, pentru văduva sa cu trei copii, comuna îi acordă... cinci lei, o franzelă costând un leu şi cincisprezece bani!

La Arhivele Naționale din Piteşti – s-au înregistrat următoarele cereri de ajutorare a unor femei sărace: în 1834 se cere „ajutorarea femeii Uța, soția răposatului Dincă pescarul, fiind lipsită de mijloace de existență"; în 1890, Zamfira Văduva cere ajutor din „Casa Milelor"[2]. O altă cerere aparține Mariei Teodorescu, „de a i se fixa o pensie lunară pentru că este săracă şi are şi o fiică în stare de alienațiune mintală". Cererea este respinsă, motivația Consiliului Comunal fiind aceea că Ministerul de Interne a scos din buget asemenea pensii. Păuna Văduva cere îmbrăcăminte şi aşternut pentru „idioata Lina". Nu se păstrează şi rezoluția pe care consilierii piteşteni au dat-o acestei cereri[3].

În Piteşti sunt şi femei cu suflet care încheie contracte cu primăria pentru îngrijirea copiilor orfani. Deci serviciul de „mamă socială" exista încă de la sfârşitul secolului al XIX-lea! Un astfel de exemplu este cel al piteştencei Ilinca Drăguşin Gheorghe, care ia pentru creştere copilul orfan Ştefan Ilarionescu, „găsit lepădat în ziua de 28 martie 1890, la Biserica Trivale". Femeii i se acordă 20 de lei lunar conform contractului şi 20 de lei pentru „scutece şi botez"[4].

În 1891 se acordă un ajutor de 20 de lei pentru „infirma Zinca Rădulescu din spital, pentru a putea cumpăra cele necesare de îmbrăcăminte"[5]. Tot în 1891 se acordă o pensie de 57 de lei şi 33 de bani pentru văduva Zinca Nicolescu, pentru soțul său Dimitrie care a făcut serviciul 15 ani la primărie[6]. Cererea Lucsandrei Grigorescu de a i se acorda ajutor de 20 de lei pentru întreținerea copilei Paraschiva Teodorescu care nu are părinți sau rude este rezolvată pozitiv prin acordarea de 20 de lei lunar din Fondul Milelor[7].

Ultimul an al secolului al XIX-lea este şi el asaltat de cereri de ajutor[8]. Astfel Ana Teodorianu cere ajutor din Fondul Milelor[9] pentru că „este sărmană, cu patru copii, lipsită chiar de existența zilnică, deoarece casele pe care le are" de la răposatul soț sunt „afectate" la bancă şi cu „chiria abia se plătesc ratele". Profira Bănescu, de 77 de ani, văduvă de 37 de ani, cere ajutor de la Primăria Piteşti şi i se acordă 10 lei pe lună[10].

În 1901, Rada Dumitru Moroiu din Piteşti cere ajutor pentru existența zilnică, fiind fără picioare şi neavând părinți sau rude. Cererea este respinsă, fiindcă nu există fond pentru astfel de pensii. Se recomandă ajutor din Fondul Milelor, „cu cât se va crede de cuviință"[11]. În acelaşi an, Elena Vasilescu, zisă şi Oprițeasca, cere ajutor de 90 de lei, „fiind bolnavă şi fără ajutor". Deşi aceasta a construit pe locul bisericii „Maica Precista" din coastă o pereche de case care vor rămâne bisericii, „pe când era sănătoasă", solicită ajutor de la primărie (care i se şi aprobă)[12].

În 1904 se înregistrează o cerere insolită către Primăria Piteşti: C. Nedelcovici solicită un ajutor pentru „a cumpăra trusou" fetei sale care este de măritat. În unanimitate este respinsă cererea, „întrucât primăria nu poate

---

1 Arhivele Statului – filiala Piteşti, *fond Primăria Piteşti*, ds. 13/1857.
2 *Ibidem*, ds. 19/1890, f. 113.
3 *Ibidem*, f. 3.
4 *Ibidem*, f. 41.
5 *Ibidem*, ds. 10/1891, f. 150.
6 *Ibidem*, ds. 7/1898, f. 68.
7 *Ibidem*, f. 21.
8 *Ibidem*, ds. 19/1900.
9 *Ibidem*, f. 2.
10 *Ibidem*, f. 37.
11 *Ibidem*, ds. 3/1901, f. 29.
12 *Ibidem*, f. 7.

face asemenea ajutoare, dar i se vor da din Fondul Milelor 40 de lei”[13]. Anul 1904 înregistrează şi foarte multe cereri de adopţii. Astfel o familie cere să crească „fără nicio plată, pe copilul Ion” ce fusese dat în îngrijire doamnei Liza Constantin Ene şi pe care vor să-l înfieze[14]. În şedinţa din 3 februarie 1904 a Consiliului Comunal Piteşti se discută cazul altui copil, Constantin Popescu, care este rămas pe drumuri deoarece tatăl său a fost „lovit de dambla şi se află în spital şi nu are niciun fel de avere”. „Primăria este datoare a îngriji de astfel de copii nenorociţi”. Copilul este dat „în gazdă, care primeşte 20 de lei lunar”.

N. Stoenescu cere a lua în îngrijirea sa „fără plată, pe orfana Florica, aflată în creştere la Leana I. Potcovaru” (doreşte s-o adopte, „privindu-l pe dânsul toate cheltuielile adopţiunei”)[15]. Din acelaşi dosar, aflăm că soţii Bidică solicită adoptarea copilului Radu Constantinescu pe care îl creşte primăria şi care e dat în îngrijire unei femei. Consiliul, în unanimitate, respinge cererea, „neinspirând solicitantul destulă încredere”[16]. Pentru ajutorarea bolnavilor fără venituri, primarul oraşului, N. Constantinescu, a emis o „publicaţie” la 5 august 1885 prin care populaţia oraşului era informată că „medicul urbei dă consultaţii gratuite la primărie celor săraci şi se deplasează chiar la domiciliul bolnavilor, între orele 12-14 zilnic"[17].

Din păcate, în epocă au existat şi foarte mulţi copii abandonaţi. La Arhivele Statului – filiala din Piteşti, există un întreg dosar, cu peste 200 de file şi 390 de poziţii, în care sunt înregistraţi copiii „găsiţi lepădaţi” în Piteşti, în perioada 1867-1925. În aproximativ jumătate de secol sunt aproape 400 de copii abandonaţi, în medie opt-nouă copii pe an. Cei mai mulţi au fost găsiţi în 1875, 14 copii, în 1876 – 12 copii, în 1878 – 11 copii iar în 1874 – 21 de copii. Din fericire, pentru anii 1881 şi 1894 nu s-a găsit nici un copil abandonat. Situaţia statistică prevedea următoarele rubrici: data găsirii pruncului, locul unde s-a găsit pruncul lepădat, numele persoanei care l-a găsit, numărul hârtiei cu care l-a prezentat, sexul pruncului, numele ce poartă pruncul sau care i s-a dat la botez, numărul actului de botez, numele femeii care l-a luat spre creştere, data contractului, termenul angajamentului, observaţii (dacă a încetat din viaţă, dacă s-a dat „de suflet” sau, în cazurile cele mai fericite, a fost înapoiat mamei). În februarie 1867 sunt găsiţi doi copii, iar în iulie şi noiembrie – câte unul. Locurile în care erau găsiţi copiii erau din cele mai diverse şi neaşteptate uneori: spital (îşi abandonase copilul o servitoare săracă), Biserica „Mavrodolu”, lângă cuptoarele de cărămidă de pe malul râului în Târgul din Vale, sub şopronul comenzii de foc, la uşa bisericii „Sf. Nicolae”, în bozii, lângă drum, în amvonul bisericii „Sf. Nicolae”, pe o laviţă la poarta unui dogar de pe strada Podul Argeşului, pe taraba unui abagiu, pe treptele scării de la biserica „Mavrodolu”, la intrarea unei prăvălii etc. În 1915, la 10 noiembrie, un băiat a fost părăsit într-o căruţă în piaţă, iar altul în sala de aşteptare a gării Piteşti. De asemenea, în februarie 1915, în trenul de persoane Bucureşti – Curtea de Argeş a fost găsită o fetiţă, botezată de primărie *Ana Speranţa* (decedată din păcate în aprilie 1915). Un caz ciudat se înregistrează în 1913, când doi copii, fetiţă şi băiat, sunt luaţi de primărie pentru că tatăl a fost arestat fiindcă şi-a împuşcat soţia. Ce soartă au avut cei doi copii? Fetiţa *Ioana* a murit în 1919, iar băiatul, probabil mai mare, a dispărut de la domiciliul doicii desemnate de primărie.

Cei botezaţi de primărie primeau nume inspirate de toponimie: Nicolae *Piteşteanu,* Ştefan *Argeşeanu*, Maria *Piteşteanu*, Elena *Craioveanu* (pentru că fetiţa a fost găsită pe strada Craiovei), Ionel *Argeşescu, Venereanu* (copilul fusese găsit în 1911 în curtea Bisericii „Sf. Vineri”), *Goleşteanu* (copilul fusese găsit în 1912 pe strada „Fraţii Goleşti”), *Trivăianu* (găsit în 1916 pe str. „Trivale”), numele celor care îl luau spre a-l creşte (Filofteia *Sămăreanu*). S-au înregistrat şi nume ciudate, precum Iacint *Lambroso* (1921). Erau şi cazuri când mama năştea pe stradă sau chiar murea pe stradă. Din păcate, nu toţi copiii îşi găseau familii adoptive, iar unii se stingeau din viaţă la o vârstă foarte fragedă. Existenţa acestor copii relevă inflexibilitatea unei societăţi tradiţionale care condamna „păcatul” fără să se gândească la pruncul sacrificat fără altă vină decât aceea că s-a născut. De asemenea, se relevă lipsa unui aşezământ special pentru mamele aflate în dificultate (prea sărace, bolnave sau victime ale unor legături interzise de societate). Primăria încerca să suplinească lipsa acestui stabiliment, plasând copiii spre a fi crescuţi de vreo femeie, în schimbul unei indemnizaţii plătite de comună[18].

Incursiunea în lumea marginală a Piteştiului relevă un mozaic social care completează imaginea unui oraş românesc de acum un veac şi jumătate, cu aspecte ale vieţii cotidiene, cu frământările oamenilor mai puţin norocoşi, specifice fiecărui timp istoric, precum şi cu preocupările autorităţilor de a găsi soluţii unor probleme de supravieţuire.

[13] *Ibidem*, ds. 3/1904, f. 40.
[14] *Ibidem*, f. 3.
[15] *Ibidem*, f. 7.
[16] *Ibidem*, f. 14.
[17] *Ibidem*, ds. 13/1885, f.6
[18] *Ibidem*, ds. 17/1867-1915.

Piteștii în relatările unor călători străini (1800-1850)[1]

dr. Marin TOMA

Asupra realităților cotidiene ale Țării Româneşti, precum şi a modelelor culturale româneşti, pagini de o mare importanță istorică ne-au lăsat călătorii străini care au vizitat teritoriul țării noastre. Deşi supuse unui subiectivism generat de cele mai multe ori de false aşteptări şi necunoaştere, relatările călătorilor străini reprezintă nu numai o sursă bogată de informații pentru orice aspect al cotidianului din țările române, ci și un barometru al evoluției culturii şi civilizației româneşti din acele vremuri. O parte din aceşti călători străini au trecut şi prin oraşul Piteşti. În prima jumătate a secolului al XIX-lea, aceste vizite sunt datorate faptului că Piteştiul era stație de poştă şi sediu al isprăvniciei.

La începutul secolului al XIX-lea, englezul Edward Daniel Clarke poposeşte pentru câteva zile în județul Argeş, vizitând şi capitala acestuia, Piteşti. Scrierile sale ne arată, asemeni altora, şi protocolul diplomatic românesc care privea modul în care autoritățile locale trebuiau să se comporte cu trimişii străini care treceau pe teritoriul lor:

La o depărtare de patru ore de Topoloveni, am sosit la Piteşti, după ce am călătorit o zi întreagă pe şes. Chiar înainte de Piteşti, am trecut râul Dâmboviţa cu ajutorul unei luntre. Domnul ne dăduse un ordin pentru patruzeci şi trei de cai şi mai poruncise încă fără ştirea noastră ca toţi juzii satelor să se îngrijească de buna noastră găzduire şi ospătare. Aşadar, datorită acestui fapt, am fost vizitaţi la sosirea noastră în Piteşti de cinci sau şase din locuitorii săi cei mai de seamă. Am fost surprinși de acest fapt şi încă şi mai mult când ne-au rugat să le arătăm dorinţele noastre, zicând că au primit ordine de la domn să ne aprovizioneze cu tot ce ne-ar trebui. Piteşti are o sută de case. Judecând după cum arată, locuitorii sunt bogaţi. Pământul din jur este bine lucrat şi vinul din acest loc este minunat.

Mai puțin fericită de popasul efectuat în oraşul Piteşti s-a dovedit a fi Christine Reinhard ale cărei mărturii ne demonstrează diferența mare dintre aşteptările sale şi realitățile întâlnite:

Era târziu când am sosit la Piteşti care, ca mărime, este al doilea oraş din Ţara Românească pe care totuşi îl putem considera un sat mic. Acoperişuri de verdeaţă se întind de la o casă la alta, făcând o boltă deasupra uliţelor. Acestea sunt late abia cât trăsura noastră şi ne întrebam ce s-ar fi întâmplat dacă alte trăsuri ar fi venit din sens invers; dar acest lucru nu s-a întâmplat niciodată. Ne-a primit un boier bogat. Cu toate că aşa-zisul castel avea o înfăţişare plăcută, călăuza îngrijorată sfătui pe servitorii noştri să ia seama la cufere şi să stea lângă ele, siguranţa în această casă părându-i-se îndoielnică, lucru confirmat de dispariţia mai multor lucruri ale noastre. Abia ne aşezasem pe canapeaua cea mare ca să dormim şi începu să urce pe noi inevitabila cohortă de ploşnite şi pureci indigeni. Nefiind chip să te aperi, ne-am hotărât să fugim din calea invaziei.

În aprilie 1813, francezul Auguste de Lagarde beneficiază în Piteşti de binecunoscuta ospitalitate românească, neuitând să menționeze mămăliga despre care toți călătorii străini spun că este mâncarea tradițională a țăranului român:

În noaptea aceasta am dormit la un boier român cumsecade care m-a găzduit cu toată bunăvoinţa vremurilor patriarhale. A tăiat viţelul cel gras în cinstea viţelului de aur; dar dacă apa sfinţită de la curte este monedă curentă, marele cancelar se poate lăuda că şi-a îmbogăţit gazda. La cină am gustat mămăligă, făcută cu mălai şi cu lapte; această hrană obişnuită a poporului seamănă cu polinta veneţiană. Piteşti, de unde-ţi scriu, este un orăşel frumos, aşezat la poalele unui munte.

Aflat în trecere prin Țara Românească, în anul 1816, Ludwig von Sturmer s-a oprit pentru câteva ceasuri şi în oraşul Piteşti. Informațiile primite din partea lui von Sturmer atestă obiceiul existent începând cu secolul al XIX-lea de a avea mici cafenele în stațiile de poştă. Apreciate de unii, criticate de alții, ele vor deveni o realitate a cotidianului românesc. Călătorul străin este uimit şi fascinat în aceeaşi măsură de cromatica pieței din Piteşti, considerând, asemenea opiniei generale, că acest colț de lume românesc era o altă parte a Europei:

După Măniceşti, staţia următoare a fost Piteşti, pe care l-am văzut pe la prânz. Este ceea ce românii numesc aici un oraş şi nemţii un târg, pe un şes frumos, e mare şi arătos, cu o mânăstire, opt biserici şi mai multe case impunătoare. Ispravnicul, adică cel mai de seamă funcţionar, care este mai mare peste un district sau cerc judecătoresc, îşi are aici sediul. În timp ce se făceau pregătirile necesare la staţia de poştă, am fost la cafeneaua rânduită după moda turcească să beau o cafea neagră. La maeştrii de poştă cu puţine excepţii nu se găseşte de mâncare. Cel mult se poate găsi ceva în dughenele murdare ale aşa-zişilor bacali sau în crâşme, pentru câteva parale, vreun pilaf gătit după felul oriental. Uliţele din Piteşti sunt podite, dar destul de prost, cu dulapi grosolani. Când am plecat de la staţia de poştă şi am trecut prin piaţă, am văzut un tablou foarte neobişnuit. Se înşirau dugheană lângă dugheană. Veşminte din cele mai ciudate şi de culorile cele mai discordante băteau la ochi în faţa prăvăliilor. Dispoziţia caracteristică, amestecul pestriţ, portul atât de deosebit, strigătele numeroşilor misiţi circulând pe acolo, glasurile străine, tot ce mă înconjura îmi dădea impresia că mă aflam acum afară din Europa, pe pământ turcesc.

La scurt timp după numirea sa în funcția de consul, Ludwig Kreuchely von Schwerdtberg l-a condus, în 1820, pe contele Schladen, rechemat la Berlin, până la Sibiu pe ruta Bolintin, Găeşti, Piteşti, Curtea de Argeş, Sălătrucu, Câineni. Iată ce şi-a notat germanul despre popasul efectuat la Piteşti:

În ziua de 23 am ajuns fără nicio greutate în micul oraş Piteşti, foarte plăcut situat pe o colină, într-o vâlcea mănoasă şi înconjurat de vii, presărată cu sate şi case ţărăneşti destul de frumoase. Am fost găzduiţi în casa unui boier absent; d. de Rasti, ispravnicul din

[1] Sursele utilizate au fost volumele I-III din *Călători străini despre Țările Române în secolul al XIX-lea,* serie nouă, Bucureşti, Editura Academiei Române, 2004-2006, după cum urmează: vol. I: p. 66- Edward Daniel Clarke, p. 287 – Christine Reinhard, p. 573 – August de Lagarde, p. 708 – Ludwig von Sturmer, p. 919 – Ludwig Kreuchely von Schwerdtberg; vol. II: p. 96- Clausewitz, p. 105 – Robert Walsh, p. 279 – Charles Frankland; vol. III: pp. 228 şi 229 – Adrien Louis Cochelet, p. 588 – Nathaniel Burton.

partea locului s-a îngrijit de toate cât se poate de bine. Acest boier, care a fost agentul la Viena al principelui Caragea, este un om foarte plăcut, vorbeşte germana şi mai multe limbi europene. În plus are meritul de a avea o nevastă încântătoare în toate privinţele. Ea a venit să prezinte omagii doamnei contese, căreia i-a plăcut tare mult, mai ales că era cunoscută la Viena. Dl și d-na Rasti au fost reţinuţi la cină de Excelenţele Lor; totul ar fi decurs foarte bine, dacă dl conte n-ar fi avut o criză de colită, precum d-na contesă în ajun.

Diplomatul danez Clausewitz a vizitat pentru o scurtă perioadă de timp (30 aprilie – 7 mai 1824) Transilvania și Țara Românească. În jurnalul său de drum, Clausewitz a descris și teritoriile românești prin care a trecut pe durata călătoriei sale. Relatările sale au fost descoperite abia un secol mai târziu de istoricul român Constantin I. Karadja. Iată rezumatul acestuia din urmă despre impresiile făcute de orașul Pitești diplomatului danez:

Clausewitz sosește seara la Curtea de Argeș, pornind a doua zi dis-de-dimineață. Pe valea Argeșului observă câmpii întinse de porumb, iar drumul se îndreaptă. Se schimbă caii la Mănicești și la Pitești, unde sunt dughene multe. Călătorul fu bine primit și poftit la masă de șeful poștei, Steriopulo, un grec, vorbind bine germana și italiana. Acesta avea o casă frumoasă, bine mobilată și poseda, între altele, un fotoliu englezesc, îmbrăcat cu piele roșie. Grecul era frumos îmbrăcat, după moda orientală, cu ișlic roșu, brodat cu fir și papuci de piele de aceeași culoare. Tot acolo mai observă și grajdul pentru caii poștei, 80 la număr, bine zidit și întreținut. Pe lângă casă, o grădină cu zarzavaturi. Așezare gospodărească ce face impresie călătorului, după pustiurile frumoase dar inculte, pe care le străbătuse în drum.

Englezul Robert Walsh petrece și el câteva zile în orașul Pitești tot în anul 1824. Din mărturiile sale observăm că în anumite zone din Țara Românescă se instituise carantina din cauza ciumei. Cafeaua caldă pe care o bea Walsh înainte de scurta sa odihna certifică faptul că în Pitești se generalizase consumul de cafea. Iată descrierea făcută de englez:

Pe la orele șase dimineaţa am ajuns lângă oraşul Piteşti şi când se lumina de ziuă am fost opriţi de o strajă şi de o barieră. Am aflat aici că se stabilise o carantină întrucât ciuma nu pătrunsese încă în oraşul acesta. Nimănui nu i se îngăduia să treacă «dacă venea» din locurile arătate ca fiind contaminate: astfel că ne temeam să nu fim opriţi aici sau siliţi să ne întoarcem înapoi; dar Mustafa a stăruit invocând drepturile noastre de curieri, arătând ceea ce numea el depeşele sale şi astfel am mers mai departe. Durerea mea de cap era acum atât de nesuferită încât ar fi trebuit să-mi caut oarecare odihnă aici, chiar şi într-o casă molipsită de ciumă. Am găsit o odaie curată şi confortabilă în dosul dughenei unui băcan grec; aici am căpătat puţină cafea caldă, m-am întins pe o pernă după sobă şi după ce am dormit un ceas, m-am trezit liber de orice durere. Oraşul Piteşti este alcătuit dintr-o mie de case, dintre care unele aparţin boierilor. Sunt aşezate în curţi împrejmuite cu garduri de lemn, având o înfăţişare de măreţie şi eleganţă.

În călătoria din 1827 prin Banat și Țara Românească, căpitanul de marină englez Charles Colville Frankland a trecut pentru o foarte scurtă perioadă de timp şi prin oraşul Piteşti, despre care şi-a notat şi câteva impresii. Căpitanul englez apreciază cochetăria Piteştilor şi este impresionat de gospodăria ispravnicului Steriopol:

Pe la ora două fără douăzeci de minute am ajuns la Piteşti, un sat mare izolat sau orăşel; am găsit aici urme de comerţ, ca de pildă bazare, prin care ne-am plimbat parcurgând uliţe podite sau stradale; toţi negustorii şi prăvăliaşii erau îmbrăcaţi în costume greceşti sau turceşti. În Piteşti sunt mai multe case arătoase aparţinând boierilor români. Şi prietenul nostru Steriopol pare a aparține acestei clase, judecând după splendida înfățișare a casei sale. Aici începi să simţi că ai părăsit Europa şi ai sosit în mijlocul unui popor deosebit, atât de mult obiceiurile şi costumele Orientului au început să se asemene lor înșiși. Am vizitat un conac ce aparţinea prietenului nostru Steriopol şi am văzut câteva orătănii şi fazani frumoşi în curtea sa, înconjurată cu o frumoasă palisadă.

La sfârşitul anului 1834, Adrien Louis Cochelet, numit consul general al Franței în principatele dunărene, aflat în drum spre București, petrece o noapte și în orașul Pitești despre care își notează și câteva păreri. Consulul francez este găzduit de Dincă Brătianu, ispravnic în acele timpuri, a cărui ținută și curtoazie îl impresionează:

Abia la 7 seara am ajuns la Mănicești, unde ne-am băut ceaiul într-o cabană sărăcăcioasă, iar la Pitești am ajuns numai spre dimineață la orele două. Când am coborât din trăsură am fost întâmpinat de un domn distins, ce purta pălăie, uniformă și spadă asemenea subprefecților noștri, cu deosebirea că broderia de la haină era în argint și în loc să fie în formă de ghirlandă de stejar era în formă de foi de măslin ca cea a consulilor francezi. Acest personaj era ispravnicul sau prefectul de Pitești (este vorba de Constantin „Dincă" Brătinanu n.n.). M-a primit în salonul său unde mi se pregătise o gustare minunată numai pentru mine; în ciuda insistenţelor mele, prefectul nu a vrut să îmi ţină companie. Fata sa (Ana Furduescu n.n.), care vorbea destul de bine franceza, mi-a servit drept tălmaci pentru a-i mulţumi tatălui său pentru buna primire. A doua zi am plecat la ora nouă. Ispravnicul era tot în uniformă. M-a acompaniat cu o escortă de cinci oameni până la marginea judeţului său.

În călătoria sa prin Țara Românească, la jumătatea anului 1837, englezul Nathaniel Burton se opreşte şi în Piteşti despre care ne lasă o imagine destul de bogată în amănunte:

În sfârşit, am ajuns la Piteşti care, deşi nu e atât de mare, este o localitate tot atât de pestriţă ca Bucureşti, pe jumătate turcească, pe jumătate europeană. Fasole verde amestecată cu grăsime de porc sau cu un fel de sos, sau din întâmplare cu apă şi astfel pregătite ca un fel de supă a fost singura mâncare pe care mi-am putut-o procura. Este un fel de bucate foarte obişnuit în Ţara Românească. Aceste bucate nu sunt deloc neplăcute la gust şi sunt numite fasole. Locuitorii mănâncă mult porc, excelează în a-l pregăti, făcând un fel de costiţă care fiind numai sărată, se mănâncă cu pâine. N-am văzut niciodată carne slabă, afară doar la Bucureşti, ci numai bucăţi pătrate de slănină albă, tare. Era lipsă de orice altă hrană animală; vinul lor este uşor, de culoare deschisă gălbui şi cu gust acru. Casele mai bune erau acoperite cu şindrilă de forma ardeziei şi de culoarea ardeziei sau roşii.

Din cele observate în relatările călătorilor străini amintite mai sus, putem aprecia importanţa tot mai mare pe care oraşul Piteşti o avea la nivelul Ţării Româneşti. Oraşul provenit dintr-un târg se dezvolta şi începea să capete eclectismul capitalei Bucureşti. Sediu al isprăvniciei, stație de poştă, centru negustoresc, Piteştiul era şi un loc în care tot mai mulți boieri îşi construiau locuințe impunătoare. Scrierile călătorilor străini demonstrează perioada de modernizare a Țării Româneşti evidentă şi în cazul Piteştiului, acolo unde Dincă Brătianu îl primeşte pe consulul francez în uniformă modernă (evenimentul se petrece în timpul perioadei regulamentelor organice). Notele de călătorie redate de noi oferă informații interesante pentru mai multe domenii de cercetare precum antropologia culturală, istoria imaginarului şi a mentalităților, istoria artei culinare şi a vestimentației, istorie a transportului etc. Ele constituie, în ansamblul lor, pagini din istoria cotidiană a oraşului Piteşti.

Târguri și hanuri în Piteștiul de altădată

ing. drd. Marius POSTELNICESCU

Se tot spune că Piteştiul a fost cândva un târg. Dar puţini concitadini s-au aplecat să se documenteze privind această etichetare, mai ales că ar trebui ca şi alte oraşe din ţară să fie la fel catalogate, ca târguri, că nu?!, doar prin această activitate de negoţ a început dezvoltarea economică şi socială a majorităţii oraşelor din Ţara Românească. Caracteristicile geografice ale aşezării Piteştilor – şi anume poziţia cheie în reţeaua căilor de comunicaţie medievale, precum şi amplasarea la zona de contact dintre dealurile subcarpatice şi câmpia Dunării – au creat premisele dezvoltării unei pieţe de schimb a produselor interne şi externe, care, la rândul ei a favorizat dezvoltarea meşteşugurilor. În acest stadiu, atins probabil de Piteşti încă în faza premergatoare unificării teritoriale şi politice a Ţării Româneşti (ante 1330)[1], târgul definit ca loc de schimb periodic a devenit târg-oraş.

Târgul săptămânal din Piteşti, 1942

În evul mediu, un rol important l-au avut târgurile şi bâlciurile în dezvoltarea economică a Piteştiului. Poate că această activitate destul de importantă în perioada respectivă, în comparaţie cu aşezările importante din jur, a influenţat mentalul colectiv ca Piteştiul să fie considerat un târg. Caracteristica definitorie că oraşul nostru a fost un târg, o reprezintă amplasarea acestuia la intersecţia principalelor (şi puţinelor) căi de comunicaţie cu Transilvania, respectiv Europa, cu Bucureştiul, cu Peninsula Balcanică, etc. Începând cu sec. al XV-lea, Piteştiul a jucat un foarte important rol comercial pentru Ţara Românească. Fiind unul din cele mai active centre de comerţ intern şi extern la acea perioadă, Piteştiul a mijlocit schimburile de produse între oraşele şi satele din Argeş, Muscel, Olt, Teleorman, Dâmboviţa, Vâlcea, Vlaşca, Ilfov, dar şi dintre oraşele din Ardeal, Europa (Budapesta, Viena, Veneţia) şi ţările balcanice (Nicopole, Vidin, Istambul).

Târgul din Piteşti sau *Târgul din afară* a funcţionat în toată perioada evului mediu şi a contribuit la dinamizarea activităţilor comerciale şi de manufacturi din oraş. Aici se vindeau îndeosebi produse agricole şi meşteşugăreşti, dar se încheiau şi tranzacţii între negustori. Târgul săptămânal local era cunoscut încă din secolul al XVII-lea, în timpul lui Matei Basarab, fiind foarte frecventat, atât de negustorii din ţară cât şi de cei din străinătate. La începutul sec. al XVIII-lea şi începutul sec. al XIX-lea târgul a continuat să funcţioneze ca un obor, fiind prevăzut într-o listă din anul 1806[2]. Denumirea lui era *Târgul din afară* sau *Târgul din Vale*. Era un târg săptămânal la marginea, pe atunci a Piteştiului, amplasat în zona străzii Oborului de astăzi. Matei Basarab, a construit aici, cam pe amplasamentul fostei străzii Teiuleanu şi actualei străzii Târgu din Vale, o curte domnească, mai mică cei drept decât cea construită de Neagoe Basarab în zona Geamăna în perioada 1512-1517. Acestei curţi domneşti i s-a spus „Cutişoara" pentru ca ea era limitată la o casă a slujbaşilor domneşti care supraveghеau activitatea *târgului din afară.* Amplasamentul Curtişoarei, mai bine zis al locului ce păstrează amintirea proprietăţii domneşti, este astăzi precizat datorită descoperirii, în 1976, a vechiului han situat pe strada Târgu din Vale, la sud de linia ferată. Amplasamentul excentric al *Târgului din Vale* se explică prin apropierea de zona morilor consemnate documentar, până în gura Geamenei. Se presupune că a fost, la început, un târg al făinii, după care s-a extins cu obor de vite. În acest târg se desfăceau probabil şi produse de tăbăcărie, ţinând seama că în apropiere se afla gruparea tăbăcarilor din strada Brâncoveanu.

Evoluţia vieţii economice i-a determinat pe piteşteni ca în anul 1811 să intervină la divan pentru a li se încuviinţa un târg săptămânal, cu obor de vite, scutit de vamă, la marginea oraşului, pe moşia mânăstirii Cotmeana. Divanul a răspuns ispravnicilor din Argeş, că aprobă înfiinţarea târgului, dar vama trebuie neapărat plătită. Este vorba de „*Târgul din Deal*" care se ţinea săptămânal pe terenurile moşiei Stăneasca, amplasat pe locul actualului cimitir si unităţii militare din cartierul Trivale. Chiar dacă nu era cel mai vechi târg al oraşului, a funcţionat probabil concomitent cu *Târgul din Vale*, adică în prima fază de organizare a structurii urbane, avînd în vedere avantajele platoului situat lângă calea Smeurei. Calea Smeurei reprezenta de fapt legătura cu oraşul a drumului Topanei, drum ce lega Piteştiul de Drăgăşani. Drumul Topanei a avut în evul mediu o importanţă deosebită pentru desfacerea la Piteşti a produselor agricole din zona Drăgăşanilor şi a vitelor din zona de dealuri dintre Argeş şi Olt. La sfârşitul sec. al

[1] Dinu C. Giurescu, *Ţara Românească în veacurile XIV – XV*, Bucureşti, 1973, p. 309.

[2] Popa Petre, Paul Dicu, Silvestru Voinescu, *Istoria Municipiului Piteşti*, Bucureşti,1988, p. 70.

XVIII – târgul este indicat, în hărți austriace, ca decăzut în favoarea legăturii cu Oltul prin Bascov, Deduleşti, Ostroveni. Cu toate acestea Târgul din Deal a continuat să funcționeze până în sec. al XIX-lea.

Un târg organizat numai toamna, la culesul viilor era, „*Târgul de sub Dealul Piteştilor*” (*Târgul din Dealul Piteştilor* sau *Târgul Dealului*) de la Ştefăneşti. Era un târg anual foarte vechi al Piteştilor, cu rol important pentru comerțul cu vin, deoarece se desfăşura pe moşia oraşului. O cruce de piatră din 1635 ridicată de Matei Basarab pe locul unde se ținea *Târgul Dealului* precizează cuantumul dărilor pe vinăriciul domnesc. Pe linie administrativă, târgul era situat în alt județ, întrucât actuala comună suburbană Ştefăneşti a făcut parte din județul Muscel (în trecut județul Muscel – Pădureți) până în anul 1952. Mult timp s-a afirmat că acest târg ar putea fi anterior apariției Piteştilor, dar acest lucru nu s-a demonstrat. Toponimul “Dealul Piteştilor” indică o vechime mai mare a aşezării medievale Piteşti față de târgul care se desfăşura toamna în „Dealul” care purta numele oraşului. *Târgul dealului* a avut un rol de a echilibra participarea satelor din „dealul Piteştiului” (Valea Mare, Ştefăneşti, Goleşti, etc.) la schimburile periodice, fără obligația de a traversa râul Argeş, în contextul unității comerciale dintre oraş şi satele de pe celălalt mal al Argeşului. Târgul a funcționat până în jurul anului 1911.

Un *târg* similar se pare că a fost şi *în Valea Mare Podgoria*, sat care aparținea de comuna suburbană Ştefăneşti-Piteşti. Dreptul de a ține târguri anuale în Dealul Piteştilor, în perioada culesului viilor, a fost obținut în finele secolului al XVIII-lea şi de către mânăstirile Câmpulung şi Horezu[3]. Începând cu a doua jumătate a secolului al XVIII-lea, a funcționat în satul Goleşti, *târgul de pe moşia marelui boier Radu Golescu*. O parte din veniturile târgului şi bâlciurilor de sub Dealul Piteştilor era întrebuințată pentru întreținerea spitalului mânăstirii Pantelimon[4].

Pe lângă târgul săptămânal, *Târgul din afară,* în Piteşti se țineau târguri temporare (bâlciuri, iarmaroace), la anumite date ale anului. Bâlciurile aveau o tradiție şi constituiau evenimente însemnate în viața economico-socială a oraşului. Bâlciurile constituiau o sursă de mari venituri pentru domnie, boieri, mânăstiri, oraşe şi orăşeni. La începutul secolului al XIX-lea erau notate într-un document următoarele date ale bâlciurilor: 23 aprilie (Sf. Gheorghe), la Înălțarea Domnului (dată variabilă), 20 iulie (Sf. Ilie) şi 29 august[5]. Durata cea mai mare o avea bâlciul din 23 aprilie. Localnicii foloseau în mod curent cuvântul târg şi mai puțin termenul bâlci.

Dezvoltarea comerțului în Piteşti a determinat apariția hanurilor. Ele îndeplineau nu numai funcția de găzduire a călătorilor, dar în ele se încheiau tranzacții comerciale între negustori şi în acelaşi timp serveau ca antrepozite şi locuri de schimb de mărfuri. Hanurile piteştene dispuneau de încăperi adecvate activităților economice, de curți, magazii, grajduri, fânare, etc. Cele mai cunoscute au fost, în pragul sec. al XIX-lea, *hanul Episcopiei Argeş şi hanul schitului Buliga*[6]. Hanul Episcopiei Argeş era amplasat pe locul actualei pieți publice Vasile Milea.

Hanul „Curtişoara” din strada Târgu din Vale se pare că datează cel mai târziu din sec. al XVIII – şi despre el se vorbeşte într-un act din 26 iulie 1847, prin care frații Ioan şi Drăghici Budişteanu fac un schimb de proprietăți cu polcovniceasca Anica Enghel, amintindu-se şi „o întindere de loc cu han de zid pe dânsul, în marginea oraşului Piteşti, care se numeşte Curtişoara şi pe care se face şi târgul de săptămână al oraşului, în toate vinerile...”[7].

Târgul săptămâna din Piteşti. Cârciumarul Constantinescu, 1942

Este de presupus a fi existat un *han în strada Brâncoveanu nr. 25.* Amplasarea clădirii atribuită lui Constantin Brâncoveanu este egalată doar de hanul Gabroveni din strada Sf. Vineri. Se vede că aici ar fi fost construit un han domnesc de Constantin Brâncoveanu şi modernizat în 1800. Clădirea are caracteristicile arhitecturale neoclasice (frontul şi tratarea intrării boltite) ce o situează în primele decenii ale sec. al XIX-lea.

Hanul Gabroveni sau *hanul Cuțitaru* din Piteşti a fost construit în 1877. Clădirea în stil tradițional, a fost ridicată pe baza autorizației nr. 1 768 din 15 aprilie 1877, eliberată negustorului Hristea Hagi Vasiliu, originar din Gabrovo (Bulgaria)[8]. „Aici veneau negustorii să mănânce şi să bea vin, iar caii îi lăsau în spate” spune un cronicar al vremii. Clădirea era de culoare galbenă, în formă de U cu trei nivele şi avea treizeci şi opt de camere, optsprezece camere la parter şi douăzeci la etaj, două beciuri la subsol şi o anexă. Terenul inițial avea 7200 mp, iar construcția avea curți interioare şi exterioare şi o grădină. Din 1908 proprietar al hanului a devenit Raicu Vasiliu Cuțitaru. Înscris pe lista monumentelor urbane, edificiul este restituit după 1993, dar astăzi se prezintă într-o stare de degradare avansată.

Cunoaşterea din timp a valorii unui ansamblu istoric sau a unor clădiri, ceea ce nu s-a întâmplat în regimul comunist, ar fi impus conservarea şi restaurarea multora dintre acestea, iar azi am fi putut să admirăm sau chiar să utilizăm locații ale hanurilor de altădată.

---

3 N. Iorga, *Opere economice*, III, p. 375.

4 A. Oțelea, *Pătrunderea comerțului românesc în circuitul internațional*, Bucureşti, 1977, p. 87.

5 D. Ciucă, *Un perilipsis al bâlciurilor din târgurile din Țara Românească*, RA, XII, nr. 2, Bucuresti, 1969, p. 276

6 Popa Petre, Paul Dicu, Silvestru Voinescu, *op. cit.,*, p. 72.

7 Eugenia Greceanu, *Ansamblul urban medieval Piteşti*, Ed. Paralela 45, 2007, p.30.

8 Petre Popa, *Memento*, ediția II, Ed. Paralela 45, 2008, p. 82.

Pagini din istoria Piteștilor

notar stagiar Narcis-Viorel DANCIU

Aşezat între dealuri înalte, pe terasele râului Argeş, Municipiul Piteşti se bucură de o istorie bogată. Zona Piteştiului a fost locuită încă din cele mai vechi timpuri, o primă dovadă în acest sens fiind descoperirea unor resturi fosilizate de faună termofilă din pleistocenul timpuriu şi 400 de unelte de silex şi cuarț din paleoliticul inferior. Acelaşi tip de unelte datează din epipaleolitic şi au fost descoperite mai târziu, dovedind continuitatea aşezării, uneltele găsite aparținând culturii Gumelnița.

Civilizația bronzului, creată de traco-geto-daci, este probată prin fragmente ceramice(descoperite la intersecția dintre Calea Bucureşti şi Bd. Brătianu, zona de sud-est şi cartierul Războieni), topoare de piatră şlefuită (descoperite în zona de sud-vest a oraşului, Calea Craiovei şi Cartierul Prundu) piese de tezaur şi unelte din corn de cerb (zona Expoparc, aici fiind atestată documentar şi o aşezare). Perioada 800 î.Hr. – 300 î.Hr., prima perioadă a fierului, cunoscută sub numele de *Hallstatt,* intersectează pentru zona județului Argeş Cultura Ferigile, semnalată la Piteşti prin necropola tumulară identificată aproape de campusul universitar « Gheorghe Doja ».

Ambițiile regelui macedonean Filip al II-lea, dovedite prin extinderea granițelor regatului macedonean, a dus la intensificarea comerțului cu aşezările de la nord de Dunăre. Diferite monede eleno-macedonene datând din secolele IV-I î.Hr., precum şi monede republicane romane (127 î.Hr. – 44 î.Hr.) au fost descoperite pe actuala rază a oraşului. În secolul III î.Hr. dacii bat monede tip Filip al II-lea, acestea fiind tezaurizate la Piteşti şi în împrejurimi. De asemenea, în centrul oraşului au fost descoperite monede de tip Adâncata-Piteşti. Tot din perioada IV î.Hr – III î.Hr. datează cetatea *Helis,* reşedința şefului de trib sau a uniunii tribale Dromichaites, conducătorul ordessensilor, având epicentrul pe râul Argessis, denumit de Herodot *Ordessos.* În perioada 82 î.Hr.- 44 î.Hr., în timpul regelui Burebista, conducătorul primului stat dac unit, pe aceste meleaguri exista, după unele supoziții, cetatea Argedava, considerată reşedință oficială.

A doua perioadă a fierului, La Tène, include perimetrul urban actual pe harta aşezărilor getice tradiționale. În secolul al II-lea e.n., pe teritoriul actual al oaşului a fost construit un castru roman, cel mai probabil pe fondul războaielor daco-romane (101-102, 105-106). Castrul a fost descoperit de Paul Dicu în 1968. Învățatul Ptolemeu din Alexandria localiza potulatensii, al patrulea popor din grupa a doua a geto-dacilor, iar din lista aşezărilor din Dacia, aminteşte de Ad Pirum – Ad Pinum, denumiri romane asociate uneori cu Piteşti. După anul 106, actuala aşezare a Piteştiului a făcut parte, succesiv, din provinciile romane Moesia Inferior (102-106-117 – 118), Dacia Inferior (117-118-168) şi Dacia Malvensis (168-274). Comerțul din această perioadă a înflorit, monede romane emise în timpul dinastiilor Antoninilor şi Severilor fiind descoperite în municipiu. În timpul împăratului Septimus Severus (193-211), prin localitate a trecut ceea ce se va denumi Valul de la Piteşti, respectiv o parte din Limes Transalutanus. Urme ale limesului încă mai erau vizibile în anul 1896 lângă gara oraşului. După retragerea aureliană din 271, aşezarea se consolidează prin venirea unor grupuri de daci liberi de la est de Limes Transalutanus. Descoperirea unor fragmente ceramice şi metalice datând din secolele VII-XI e.n. integrează spațiul Piteştiului, mai exact intersecția dintre Calea Bucureşti şi Bd. Brătianu, în cultura *Dridu*, specifică populației rurale din etapa finală a limbii române şi a poporului român. Între secolele X-XIV se intensifică legăturile comerciale cu Imperiul Bizantin, mai multe monede bizantine emise între anii 1025 şi 1245 fiind găsite pe actualul teritoriu al Piteştiului.

Oraşul, fiind un important târg, este menționat şi în sursele străine. Astfel, Intinerariul de la Praga (1380-1390) menționează localitatea *Niewermerkt* (Târgul Nou), iar comercianții germani Peter Sparnau şi Ulricht von Tennstäd menționează localitatea *Nuwestad*. În 1549, Giacomo Gastaldi consemna cartografic oraşul *Pitiesd* în lucrarea sa *Descriptio Ungariae, Wallachiae, Moldaviae, Podoliae et circumacentium regione*, iar în anul următor, pe harta *Chorographia Transilvaniei,* a lui Georg de Reichersdoffers, oraşul este menționat sub numele de *Pitesi coenobium*. Între anii 1561 şi 1562, oraşul era menționat sub denumirea de *Pitesan* pe una dintre cele 13 hărți aflate în *Loggia* lui Rafael Sanzio, din Palatul de la Vatican, iar în 1566, *Pitesi coenobium* este menționat de Ioan Sambucus pe harta *Transilvania*, tipărită la Viena, denumire care va fi preluată şi în anul 1579 pe harta realizată de M Hayns. În anul 1570, localitatea apare pe o schiță a lui W. Lazius sub denumirea de *Pitesk,* denumire reluată de Gerhard Marcator-Kremer într-o hartă europeană. În 1584, centrul urban Piteşti era menționat sub numele de *Pitiesd* într-o nouă hartă a lui Giacomo Gastaldi. În 1791, Franz Joseph Sulzer (1727-1791), magistrat militar în armata austriacă şi consilier al domnului Alexandru Ipsilanti, menționa în lucrarea *Geeschichte des transalpinen Daciens*, existența a opt biserici şi a unei mănăstiri. Magistratul militar avea să-şi piardă viața într-o luptă cu turcii, luptă ținută în acelaşi an. În 1718, s-a tipărit la Veneția o lucrare a lui Anton Maria Del Chiaro Fiorentino, lucrare care menționa despre Piteşti: „…Înspre şes se află oraşul Piteşti, cunoscut pentru vinurile sale albe şi dulci…" În 1724, medicul englez John Solomon aminteşte în memoriile sale despre oraşul Piteşti. În 1771, oraşul Piteşti apărea pe harta specială a Principatului Valahiei, realizată de C.M Roth si tipărită la Petersburg. În 1828, englezul R. Walsh consemna în scrierile sale "…Oraşul Piteşti are vreo o mie de case, dintre acestea câteva aparțin boierilor şi în care se intră prin curți înconjurate de îngrădituri, având o înfățişare elegantă şi măreață…". În anul 1835, oraşul este consemnat oficial pe harta rusă. În anul 1864, localitatea este reprodusă

de Carol Popp de Szathmary, la solicitarea principelui Alexandru Ioan Cuza.

Prima atestare oficială internă a oraşului medieval Piteşti datează din 20 mai 1388, dată la care Mircea cel Bătrân (1386-1418), domn al Ţării Româneşti, dăruieşte Mănăstirii Cozia „…o moară în hotarul Piteştilor…”. Daniile domnitorului aveau să fie întărite de fiul său, Radu II Prasnaglava (1421-1427), care dăruieşte alte două mori. Fiind un oraş-târg, oraşul medieval Piteşti întreţinea legături comerciale cu alte oraşe din ţară şi din afara ei. În acest sens, la 27 septembrie 1461 este atestată documentar *Calea Giurgiului din Piteşti*, drum care lega oraşele Giurgiu, Piteşti, Câmpulung şi Braşov. Pe teritoriul oraşului, drumul continua pe Calea Giurgiului, pe această cale aflându-se astăzi strada „Fraţii Goleşti” şi Bd. Petrochimiştilor. După anul 1500, schimburile dintre oraşul Piteşti şi oraşul Sibiu se intensifică. În anul 1500, 22 de negustori piteşteni fac 34 de transporturi către Sibiu. Importul era estimat la 15.350 de dinari, iar exportul se ridica la 23.260 de dinari. În vigesimal al Sibiului erau menţionaţi 16 negustori piteşteni (Danciul, Dragomir, Dumitru, Oprea, Stan, Stoica etc.). Un alt oraş cu care Piteştiul avea o strânsă legătură comercială era Braşovul. Între 1503 şi 1554, la operaţiunile comerciale dintre cele două oraşe au participat 326 de negustori, cu 924 de transporturi de mărfuri evaluate la 1.953.960 de aspri. Între anii 1512-1521, în timpul domniei lui Neagoe Basarab, la Piteşti au fost construite curţi voievodale, fiind emise, în această perioadă, 19 hrisoave. În 1522, după ocuparea Ţării Româneşti si alungarea lui Radu de la Afumaţi în Transilvania, este numit subpaşă Mehmed-beg. Ocupaţia otomană avea să fie de scurtă durată. După trei lui, Radu de la Afumaţi se întoarce în ţară, ajutat de aliatul său Ioan Zapolya, voievod al Transilvaniei (1510-1526) şi rege al Ungariei (1526-1540). Însoţiţi de o armată de 30.000 de oameni, aceştia ajung până la Piteşti unde, după diferite surse, îl capturează sau îl alungă pe Mehmed-beg.

Prima atestare a conducerii oraşului datează din 27 august 1582, când, într-un document emis de Mihnea Turcitul, domn al Ţării Româneşti între anii 1577 şi 1583 şi 1585 şi 1591. Oraşul avea ca organ de conducere un consiliu (sfat) compus dintr-un judeţ şi 12 pârcălabi. Acest organism avea dreptul de administrare, de a reprezenta oraşul în faţa domniei, de a percepe taxe, a confirma acte de proprietate, aplica sigiliul oraşului, executa anchete şi judeca orăşenii şi oricare alte atribuţii care nu îi erau interzise de domn. Existau însă unele categorii, precum preoţii şi trimisul domnului, care erau supuse unei alte autorităţi. În anul 1587, este atestat documentar judeţul Argeş. În 1596, conducerea era asigurată de judeţul Ivan. Între 1583 şi 1601, Mihai Viteazul, voievod al Ţării Româneşti între 1593 şi 1601, a poposit de mai multe ori la Piteşti, unde avea mai multe proprietăţi. Printre acestea se număra, potrivit tradiţiei, şi o moară aşezată pe o gârlă colmatată la începutul secolului XX, care se vărsa pe stânga Argeşului, la capătul nord-estic al podului din dreptul oraşului. În perioada 1600-1601, la iniţiativa Înaltei Porţi, care urmărea detronarea lui Mihai Viteazu, şi punerea pe tron a lui Simion Movilă, la Piteşti erau staţionate trupe poloneze. În anul 1640, cu privire la oraşul Piteşti erau menţionate în lucrarea lui Petru Bogdan Bakšić 200 de case şi 1000 de locuitori, urmând ca în anul 1650 oraşul să numere 250 de case, zece biserici şi târgul cu jupânii săi.

Prima asociaţie a negustorilor datează din anul 1676. După acest an, membrii mai multor meserii se vor asocial, formând noi asociaţii profesionale. Astfel, în 1784, tăbăcarii oraşului lucrau *în breaslă,* fiind consideraţi fruntaşii oraşului. La începutul anului 1801, breslele din oraş erau grupate pe cartiere şi străzi (tăbăcarii, pe strada Tabaci, blănarii, pe strada Craiovei, iar prăvăliile erau aşezate în centrul oraşului). În 1807 se unesc breslele bărbierilor, iar în 1815 se formează breslele cavafilor şi cizmarilor. În 1820 era consemnată o breaslă unică a negustorilor din oraş. Între 1826 şi 1828 este constituită breasla cojocarilor, urmând ca la 20 august, bărbierii din oraş să urmeze acelaşi exemplu, organizându-se în *isnaf,* obligându-se să nu lucreze de sărbători şi să facă vărsăminte în Cutia isnafului. În baza regulamentelor organice, aveau să fie înfiinţate *corporaţiile*, un prim exemplu în acest sens fiind Corporaţia brutarilor (1859), iar la 4 martie 1866 se înfiinţa Corporaţia brutarilor şi măcelarilor, din care făceau parte 25 de brutari şi simigii, zece măcelari, 35 de pescari şi precupeţi.

În timpul domniei lui Constantin Brâncoveanu (1688-1714), oraşul Piteşti este onorat de vizita acestuia în 1695. Domnul îi cere cancelarului imperial, contele Kinsky, să nu mai discute problema Ţării Româneşti la tratativele de pace de la Karlowitz. În 1716, Piteştiul este încă o dată ocupat de trupe străine, armata austriacă jefuind cu această ocazie oraşul. Ocupaţia austriacă avea să dureze până în 1737, când armata turcă, în frunte cu Mustafa-paşa, nimiceşte armata imperială, care număra 5.000 de husari unguri şi 300 de germani. În anul următor, Constantin Mavrocordat, conducând oastea otomană, obţine o nouă victorie în faţa austriecilor. Reformele successive făcute în timpul lui Nicolae Constantin Mavrocordat întăresc zona din punct de vedere administrativ, în acelaşi timp crescând şi puterea fanariotă. Între anii 1750 şi 1821, oraşul cunoaşte o diversificare a activităţii urbane, statisticile cunoscând peste 30 de noi specializări, oraşul ocupând poziţia a patra după Bucureşti, Craiova şi Ploieşti. Într-un raport întocmit în 1810, în oraş îşi desfăşurau activitatea trei brutării, 12 cojocari (trei ateliere), cinci abagii, un croitor, trei lumânărari etc. Prima revoltă a „sărăcimii nevoiaşe” a oraşului este atestată în anul 1793. Mişcarea ia naştere pe fondul scumpirii unor alimente de bază. Vestea ajunge la urechile domnului Alexandru C. Moruzzi care, prin intermediul ispravnicilor, ia mai multe măsuri, cea mai importantă fiind reglementarea preţului pâinii (160 de dramuri la o para). Tot în timpul domniei lui Alexandru Moruzzi, judeţul cunoaşte noi reforme, precum sprijinirea vameşilor, asigurarea că protopopul nu îşi depăşeşte atribuţiile (1795), verificarea, respectiv instaurarea carantinei (1796) etc. Între 1812 şi 1820 sunt menţionate relaţii comerciale între Piteşti şi Veneţia.

În anul 1821, anul revoluţiei lui Tudor Vladimirescu, Piteştiul avea să joace din nou un rol important. În ianuarie, Tudor Vladimirescu a trecut prin oraş, unde i s-a confirmat decesul ultimului domn fanariot, Alexandru Şuţu (1818-1821). În martie, în oraş au fost rânduiţi 100 de

panduri călare, aflaţi sub comanda lui Simion Mehedinţeanu. După arestarea lui Tudor Vladimirescu, în mai 1821, acesta este adus la Piteşti sub pază, fiind cazat în casele boierului Mavrodolu. De acolo avea să fie dus la Târgovişte, unde era ucis mişeleşte. Tot în mai, pandurii lui Tudor Vladimirescu au părăsit oraşul, îndreptându-se spre Drăgăşani. În anul 1848 are loc marele incendiu, în care au ars trei mahalale şi trei biserici „Sfântul Nicolae", „Sfântul Gheorghe" – au ars doar învelişul şi clopotniţa – şi „Maica Precista". În acelaşi an se năştea la Piteşti Mauriciu Blank, bancher şi cofondator al Băncii Marmorosch Blank.

În anul 1859, la 10 ianuarie, conducerea oraşului a organizat o adunare prin care saluta alegerea domnului Alexandru Ioan Cuza, adunarea reluându-se la 24 ianuarie, data dublei alegeri a lui Cuza. La 1 februarie, oraşul îl găzduieşte pe noul domn al Principatelor Unite ale Ţării Româneşti şi Moldovei. Domnul avea să revină în vizită la 19 iunie 1859. Reformele lui Cuza aveau să fie resimţite şi la Piteşti. După punerea în aplicare a deciziilor secularizării averilor mănăstireşti, posesiile schitului Trivale sunt vândute ţăranilor clăcaşi pe care actul secularizării i-a găsit aşezaţi pe ele. După înlăturarea lui Cuza de către monstruoasa coaliţie, oraşul adresează o scrisoare locotenenţei domneşti şi noului guvern, prin care îşi manifestă dorinţa ca pe tronul ţării să fie adus un prinţ străin. La 8 aprilie, piteştenii votează cu o majoritate covârşitoare aducerea pe tronul ţării a principelui Carol I. La 9 mai 1866, Principele Carol I sosea la Piteşti, fiind întâmpinat de generalul Nicolae Golescu şi Ion Ghica. Evident, opoziţia, antimonarhică, nu putea rămâne tăcută, manifestând diverse mişcări între anii 1869 şi 1870. Tot în anul 1866 se înfiinţează Garda Civilă, fiind recrutaţi toţi cetăţenii cu vârste cuprinse între 20 şi 40 de ani, neieşiţi la sorţi pentru armata permanentă sau de dorobanţi., ce corespundeau censului între 200 şi 2.000 de lei. Garda avea mai multe atribuţii, printre care: menţinerea şi ordinea liniştii publice, apărarea proprietăţilor, securitatea persoanelor, iar în caz de război, garda trebuia să apere oraşul.

La 1 februarie 1877, era înfiinţat la Piteşti *Regimentul 4 Dorobanţi Argeş*, sub comanda colonelului August Gorjan. Începuturile Regimentului se regăsesc încă din 1872, când, prin Legea organizării armatei, promulgată prin Decretul nr. 1064, s-au înfiinţat în cadrul regimentelor 2 şi 4 batalioanele Argeş şi Muşcel. Între anii 1877 şi 1878, militarii piteşteni care au luptat în timpul Războiului pentru Independenţă au făcut parte din structurile Regimentului 4 Dorobanţi Argeş, Escadronul 2 Călăraşi, Batalionul 4 Vânători, iar 15 pompieri militari, aflaţi sub comanda lui Nicolae Puică, erau integraţi în Bateria *Independenţa*. În vederea sprijinirii luptei pentru independenţă, în aprilie 1877, în apropierea Gării-Sud au fost construite 24 de cuptoare pentru pregătirea pâinii necesare susţinerii participante la războiul de independenţă (producţia fiind estimată la aproximativ 30.000 de bucăţi pe zi). La 10 mai a fost anunţată public, la Piteşti, Independenţa de Stat a României. La 20 mai se înfiinţa *Comitetul Doamnelor din Oraş* pentru a strânge fonduri necesare Armatei Române participante în luptele de la sud de Dunăre În vederea tratării răniţilor care au luptat în timpul Războiului pentru Independenţă, la Piteşti au fost înfiinţate cinci spitale militare în luna iunie 1877 (Batalionul 4 Vânători din strada Cazărmii nr. 1, strada Şerban-Vodă, actuala Victoriei, strada Neculeşti nr. 3, actuala Tudor Vladimirescu, strada Şcoalelor nr. 4, Bd I.C. Brătianu şi strada Poştei, Negru-Vodă, în Casa Călăraşilor. În anul 1878, aceste spitale militare temporare aveau să primească din partea Crucii Roşii engleze 298 de perechi de pantofi din pâslă, 452 de flanele, 250 de cămăşi, 249 de izmene, 399 de perechi de ciorapi, 300 de plăpumi şi 390 de scufe de pichet. În luna noiembrie era sărbătorită căderea Rahovei, iar ulterior, capitularea Plevnei. În anul următor, Divizia 1 infanterie era primită la Piteşti în uralele publicului. În mai 1879, se înfiinţa prima societate de credit piteşteană, *Societatea Economică Argeşul*.

În anul 1882, populaţia oraşului număra 11.058 de locuitori, din care 5.521 erau bărbaţi şi 5.537 erau femei, naţionalităţile locuitoare fiind următoarele: români, izraeliţi, armeni, bulgari, polonezi, cehi, greci etc. În februarie, prin Decretul 448 publicat în Monitorul Oficial nr 264, I.L Caragiale devenea revizor şcolar în circumscripţia judeţelor Argeş-Vâlcea. În anul 1883, trecea prin Piteşti, în cursă inaugurală trenul *Orient Express*. Ziua de 1 mai 1890 aducea serbarea, în premieră, a *Zilei solidarităţii internaţionale a celor ce muncesc.* Trei ani mai târziu se înfiinţa la Piteşti sucursala Argeş a Băncii Naţionale Piteşti. La 22 mai se năştea Armand Călinescu, jurist, om politic şi de stat, membru al Partidului Naţional Ţărănesc, apoi membru marcant al Frontului Renaşterii Naţionale, deputat, ministru al Internelor, prim-ministru şi ministru al Apărăii (7 martie – septembrie 1939), asasinat la 21 septembrie 1939 de un comando legionar.

În anul 1900 sunt înregistrate următoarele evenimente: în ianuarie se înfiinţează Atelierul Mecanic şi de Turnătorie *Gotwald Nicht*, cu activitate proprie până în 1948, când atelierul a fost naţionalizat. În iulie, în oraş existau un atelier cu capital social şi 247 de ateliere cu capital individual. În septembrie se înfiinţa Scoala de gimnastică *Aquila*, sub coordonarea profesorului Vasile Mândru. Alte evenimente ale anului 1900 au constat în finalizarea parcului Trivale şi construirea unei sinagogi. Municipiul Piteşti a trecut testul timpului, împlinind în acest an 625 de ani de la prima atestare documentară. Drumul oraşului nostru, de la mică aşezare la oraş-târg, la comună urbană, la capitală de judeţ, la capitală europeană a sportului în anul 2013 a fost unul lung. Este de datoria noastră să continuăm acest drum.

Bibliografie

Carp Cornel, Floarea Petrişor, Manea Vasilica, Ţucă Cornel, *Istoricul Regimentului 4 Dorobanţi "Argeş"(1877-1946),* Editura Pământul, Piteşti, 2008.

Danciu Narcis-Viorel, *Castrul roman Jidava*, Revista *Restituiri*, nr. 2(21)/2011.

Giurescu C. Constantin, Giurescu C. Dinu, *Scurtă Istorie a Românilor*, Editura Ştiinţifică şi Enciclopedică, Bucureşti, 1977.

Moţ E. Ovidiu, *Piteşti, o istorie în date*, Editura Pământul, Piteşti, 2008.

Popa Petre, *Piteşti 620*, Editura Paralela 45, Piteşti 2008.

Ştefănică Elena, *Curiozităţi istorice despre Piteşti*, Revista *Restituiri*, nr. 6(25) /2012.

Fragmente din istoria Piteştiului medieval

prof. Ionel-Claudiu DUMITRESCU

Marele istoric Gheorghe Brătianu a demonstrat că evoluția poporului român este în strânsă legătură cu existența Mării Negre şi, implicit, a depins de evoluția comerțului european şi apoi mondial. Drumurile comerciale au contribuit la apariția primelor aşezări cu caracter urban, satele rămânând mai departe într-o splendidă izolare pentru a fi la adăpost de invaziile celor dornici de jaf. Cel mai favorabil loc pentru a ridica un oraş rămânea o intersecție de drumuri importante sau la un vad ce permitea trecerea unei ape învolburate.

Secolul al XIV-lea a însemnat o retragere a tătarilor şi afacerile neguțătorilor au început să înflorească. S-au pus bazele statului numit Țara Românească de către voievodul Basarab I Întemeietorul. Drumul de la Sibiu spre Giurgiu sau Nicopole a permis dezvoltarea oraşului Curtea de Argeş. Negustorii braşoveni veneau de-a lungul vechiului drum roman apărat cândva de Limesul transalutanus şi mergeau până la Nicopole în Bulgaria. Drumurile urmau cursurile râurilor pentru a nu expune animalele la urcuşuri obositoare în condițiile lipsei unui pavaj adecvat. Cele două axe comerciale se întâlneau la vărsarea Râului Doamnei în Argeş[1], o regiune cu climat blând şi ferită de invadatori prin codrii deşi. Aşezarea şi-a meritat numele de Piteşti.

Prima mențiune sigură datează din 20 mai 1388, atunci când domnitorul Mircea cel Bătrân a făcut danie mănăstirii Cozia nişte mori. Prezența acestor construcții indică o comunitate destul de importantă din punct de vedere numeric şi existența unor culturi cerealiere (mei şi grâu) cu producție ridicată. Dezvoltarea aşezării a fost încetinită de invazia armatei otomane din 1395, construcțiile din lemn fiind incendiate. Dar un război n-a oprit un fenomen. Oastea sultanului Baiazid Trăsnetul s-a retras şi oamenii au revenit la vechea vatră. Chiar dacă luptele cu turcii au continuat, comerțul s-a intensificat, dovadă fiind tezaurele monetare bogate şi-n akçele, de unde a apărut şi proverbul *bani albi pentru zile negre*.

Perioada medievală a fost dominată de lupta diferitelor familii boiereşti pentru putere. Se căuta sprijin la vecinii unguri, polonezi, otomani sau austrieci, ajutoarele jefuind Țara Românească drept plată pentru serviciile prestate. Un astfel de eveniment s-a petrecut şi-n anul 1534. Boierii s-au plâns lui Aloisio Gritti, trimisul sultanului Soliman Magnificul, că domnitorul Vlad-Vintilă este omul imperialilor. Vodă a contraatacat şi a demonstrat că boierii sunt nişte trădători. Pungile de aur au convins şi rebelii au fost prinşi. Au fost duşi la Piteşti unde au fost executați în public, spre luare-aminte. A fost cea mai mare execuție din această localitate liniştită despre care amintesc izvoarele. Au pierit sub sabie un logofăt, un mare-spătar, un fost mare-spătar, un mare-vistier şi un pârcălab cu cei doi copii[2]. Locul supliciului nu este cunoscut cu exactitate, dar o curte domnească exista în preajma Bisericii „Sfântul Gheorghe". Complotişti au mai scăpat spre Transilvania, voievodul încercând să se răzbune şi pe soțiile vinovaților. Luptele pentru putere au continuat şi Vlad-Vintilă a fost ucis în cele din urmă. Obsesia pentru ranguri şi avere nu se putea încheia decât cu victoria sângeroasă a uneia dintre tabere. Nu trebuie să ne mirăm de ce țara n-a evoluat precum statele din Occident. Nu prea existau conducători vizionari.

Epoca medievală nu s-a caracterizat prin pasiunea pentru ştiință şi nici informațiile nu circulau cu repeziciune. Nu este de mirare că au înflorit tot felul de credințe şi superstiții. Orice manifestare deosebită a naturii putea să provoace panică. Luna octombrie a anului 1650 a fost marcată de serii de bubuituri înfiorătoare. Argeşenii contemporani ascultau panicați ceea ce părea un foc intens de artilerie. Pasiunea pentru tronul Munteniei era o constantă în politica domnitorului Vasile Lupu, mereu generos cu pungile cu aur pentru demnitarii otomani. Coşmarul războiului părea iminent, dar nicio armată nu s-a arătat şi fenomenul a încetat. Grijile cotidiene au dus apoi totul în uitare.

Dar oare ce anume a speriat oamenii din secolul al XVII-lea şi a rămas în pagini de cronică? Un autor maghiar din Târgu Mureş consemna că ar fi fost vorba de un vulcan puternic din Marea Egee[3]. Gândul zboară imediat la muntele din insula Thira, cel care a generat în Antichitate legenda Atlantidei. Acum era vorba despre un alt asasin mult mai perfid. Ascuns în valuri la circa 8 km de insulă, vulcanul Kolumbo a erupt exploziv exact în perioada consemnată în sursele din spațiul românesc. Marea a fost acoperită cu cenuşă, piatră ponce şi un val ucigaş (tsunami) a măturat coastele asiatice şi europene. Vulcanul se află şi astăzi la 10 m sub nivelul mării împreună cu alți 19 frați. Se încarcă în timp cu energie telurică şi poate să repete în orice moment povestea Atlantidei.

Domnitorul Constantin Şerban (1654-1658) a considerat că nu există suficientă măreție la curtea voievodală din Piteşti şi a hotărât ridicarea unui impresionant lăcaş de cult. Astfel, oraşul avea o biserică asemănătoare Mitropoliei din Bucureşti. Frumusețea urbei de pe Argeş l-a impresionat plăcut pe voievodul Constantin Brâncoveanu, cel care petrecea liniştit în perioada culesului viei.

Drumurile n-au fost în atenția conducătorilor politici, fiindcă accesul inamicilor ar fi fost favorizat. Chiar dacă Europa făcea progrese în domeniul circulației mărfurilor, Țara Românească rămânea cumva periferică chiar şi-n secolul al XVII-lea. Oraşul Piteşti n-a depăşit condiția de târg unde erau schimbate produsele câmpiei cu cele ale muntelui. Prestigiul era destul de mare pentru ca să existe în secolul al

[1] Petre Popa, Paul Dicu, Silvestru Voinescu, *Istoria municipiului Piteşti*, Editura Academiei, Bucureşti, 1988, p. 57.

[2] Constantin C. Giurescu, Dinu C. Giurescu, *Istoria Românilor*, vol. II, Editura Ştiințifică şi Enciclopedică, Bucureşti, 1976, p. 240/241. Domnitorul a poruncit şi executarea sârbului Peia, trimis la Istanbul cu tributul țării, dar bănuit de trecere de partea complotiştilor (Mustafa Ali Mehmed, *Documente turceşti privind Istoria României*, vol. I, Editura Academiei, Bucureşti, 1976, p. 22). Trimisul sultanului, Aloisio Gritti, poate nu străin de complot, n-a intervenit de frică pentru propria viață.

[3] *Memorialul lui Nagy Szabo Ferencz din Târgu Mureş (1580 – 1658),* Editura Kriterion, Bucureşti, 1993, p. 205/206.

XVII-lea un drum al Piteştiului[4]. Morile rămâneau o importantă sursă de venit, procesele pentru posesie mergând până la curtea domnească. Astfel, mănăstirea Vieroş pierduse prin abuz o treime din moara ridicată de Pravilă în favoarea lui Neacşu. Domnitorul Constantin Şerban mai dădea sfintei mănăstiri la 14 august 1654 şi o şesime din celelalte două treimi[5], ceea ce indică rolul fundamental al instalaţiilor de măcinat în economia de tip Primul Val. Voievozi, boieri, mănăstiri şi orăşeni se luptau pentru stăpânirea lor. Viile sunt des amintite în documente şi fac obiectul tranzacţiilor, alături de vânzările de robi ţigani[6], o forţă de muncă ieftină. Orăşenii din Piteşti achiziţionau terenuri acoperite cu viţă-de-vie departe de vatra localităţii. Un act din 1651 aminteşte de Andreiaş şi Dumitru ce vânduseră o proprietate vistiernicelului Ivan din Călcineşti la Izvorani, Ştefăneşti. Documentul precizează apoi trecerea terenului în stăpânirea postelnicului Trifu din Târgovişte (DRH, B, vol. XXXVI, p. 147).

Domnitorul Constantin Şerban, ctitorul Catedralei Sf. Gheorghe

Vinul, produs căutat pentru comerţul la distanţă, asigura o sursă sigură de venit şi, implicit, contribuia la creşterea prestigiului social în rândurile boierimii. Nici negustorii, posesori ai unor afaceri rentabile, nu neglijau investiţiile sigure din domeniul viticulturii. Neguţătorul Apostol achiziţiona pe la 1651 – 1652 răzorul de vie a lui Radu Găvozdu din satul Moşoaia, adus în imposibilitatea de a plăti birurile mari existente în timpul domniei lui Matei Basarab (DRH, B, vol. XXXVI, p. 233). Averea dirija cursul vieţii. Cum autoritatea domnească era destul de departe şi informaţiile circulau destul de greu, strângătorii de biruri comiteau mari abuzuri. Era afectat comerţul, dar nici interesele mănăstirilor nu erau respectate. Birarul Vlaicu iuzbaşa a strâns taxele de pe bunurile scutite ale mănăstirii Brădetu timp de mai mulţi ani, dar voievodul Constantin Şerban a poruncit ca vinovaţii să restituie toată prada[7]. Chiar dacă exista o agricultură destul de dezvoltată, dovadă fiind morile scumpe, călătorii străini considerau regiunea oraşului Piteşti puţin fertilă pe la 1688. Doar puţine terenuri cultivate cu mei erau vizibile[8]. Chiar dacă scrisoarea din octombrie 1688 aparţine unui reputat militar austriac, generalul Veterani, înseamnă că argeşenii se piteau destul de bine de ochii invadatorilor şi ocoleau căile de acces principale. Denumirea localităţii chiar avea legătură cu realitatea.

Ritmul de dezvoltare a aşezării de pe Argeş a rămas modest din punct de vedere arhitectural şi-n secolul al XVIII-lea. Spre deosebire de Occident unde exista o febră a construcţiilor din piatră şi cărămidă, Ţara Românească rămânea la tradiţionalul lemn. Invaziile militare, incendiile, cutremurele şi epidemiile nu favorizau concentrările de tip urban. Doar bisericile erau dominante peste casele locuitorilor (Biserica „Sfânta Treime" şi Biserica „Sfântul Gheorghe"). Călătorii străini vedeau doar un sat mai mare, numele de oraş fiind găsit ca impropriu[9]. Nici starea precară a drumurilor nu permitea o sporire a masei monetare[10]. Concepţia medievală a lipsei de interes pentru dezvoltarea infrastructurii se păstra.

Conflictele militare din secolul al XVIII-lea au favorizat menţionarea mai deasă a oraşului Piteşti în Occident. Trecerea regelui Suediei Carol al XII-lea era consemnată în octombrie – noiembrie 1714[11]. Luna august 1791 a adus moartea istoricului Franz Joseph Sulzer într-o luptă cu otomanii, autorul unei variante a teoriei imigraţioniste fiind înmormântat în cimitirul catolic al localităţii[12].

Anul 1800 găsea oraşul departe de ritmul rapid al transformărilor economice din Anglia şi ale celor politice din Franţa. Viaţa curgea lin, cu micile conflicte cotidiene şi în sunetul clopotelor de la micile şi frumoasele biserici. Meşteşugurile, agricultura şi comerţul se desfăşurau în ritm tradiţional, fără ca ornicele să grăbească. Timpul parcă avea răbdare cu cei circa 1.200 de locuitori[13], dar marile încercări abia urmau să vină.

Din păcate, interesul pentru cultură şi ştiinţă nu s-a bucurat de o atenţie deosebită din partea autorităţilor centrale şi locale. Şcoala se limita la descifrarea scrierilor bisericeşti, cititul şi scrisul fiind importante pentru cunoaşterea cărţilor, adică a titlurilor de proprietate. Documentele medievale şi moderne amintesc un diacon, Harta, din Piteşti la 1651[14]. Preotul Isar se semna în acelaşi act şi întărea prin folosirea unui sigiliu inelar personal. Prezenţa unui reprezentant cunoscător al scrierii chirilice era obligatorie pentru autentificarea unui titlu de proprietate. Astfel, aprodul Stan din Piteşti confirma achiziţia făcută de negustorul Apostol în Moşoaia, ţăranii martori punând degetele[15].

Respectând legile psihologice ale evoluţiei popoarelor, piteştenii au realizat în perioada medievală şi modernă capodopera arhitecturală cunoscută sub numele de Biserica „Sfântul Gheorghe"[16]. Lipsa unui spirit de cetate şi a unui conducător capabil să-şi depăşească epoca[17] n-au permis trecerea de la sistemul satelor la un oraş modern şi au menţinut regiunea argeşeană sub controlul efectiv sau nominal al imperiilor vecine. Trebuie să constatăm că stilul de viaţă tradiţional s-a menţinut practic până la inaugurarea căii ferate în anul 1872. Industrializarea a permis ca oamenii să fie mai puţin supuşi efectelor fenomenelor naturale[18] şi ritmul vieţii s-a accelerat. Economia, şcoala, cultura au început să tindă spre prinderea Occidentului. *Timpul nu mai avea răbdare*.

---

[4] DRH, B, Ţara Românească, vol. XXXIX, p. 88.
[5] *Ibidem*, p. 450-451.
[6] *Ibidem,* p. 95.
[7] *Ibidem*, p. 450.
[8] *Călători străini despre Ţările Române*, vol. VII, Editura Ştiinţifică şi Enciclopedică, Bucureşti, 1980, p. 477.
[9] *Ibidem.*
[10] *Ibidem.*
[11] Petre Popa, *Istoria municipiului Piteşti*, p. 93.
[12] *Ibidem*, p. 96.
[13] *Ibidem*, p. 73.
[14] DRH, B, vol. XXXVI, Editura Academiei Române, Bucureşti, 2006, p. 147.
[15] *Ibidem*, p. 233.
[16] Gustave Le Bon, *Legile psihologice ale evoluţiei popoarelor*, Editura Antet XX Press, f. a., p. 42.
[17] *Ibidem*, p. 14.
[18] Immanuel Wallerstein, *Sistemul mondial modern*, vol. I, Editura Meridiane, Bucureşti, 1992, p. 40.

Şcoala Gimnazială „Nicolae Simonide” – 180 de ani de la înființare

prof. Ion I. ȘTEFAN

Au trecut, iată, 180 de ani de când la Piteşti a fost înfiinţată prima şcoală publică, la 5 februarie 1833. Piteştiul se înscria, începând cu acea dată, pe lista localităţilor deschizătoare de drumuri spre luminarea cât mai multor copii, din toate categoriile sociale. În anul 1831, s-a propus înfiinţarea unei şcoli publice a oraşului în *Casele cele mari ale schitului Buliga, că şi mai înainte au fost şcoală spre învăţătura copiilor de pomană*[1]. Această primă încercare de înfiinţare a unei şcoli publice în Piteşti s-a soldat cu o nereuşită. Condiţiile favorabile au apărut odată cu Regulamentul organic, care în articolul 365 prevedea înfiinţarea de şcoli începătoare în limba română, în toate capitalele de judeţ, cu o durată de trei ani Ca urmare, vor fi luate măsuri de către Primăria din Piteşti şi Ocârmuirea districtului Argeş, în perioada 1831-1832, în vederea înfiinţării şcolii naţionale din Piteşti[2]. Ca urmare a acestor demersuri, la 10 februarie 1833, Nicolae Simonide a făcut cunoscut Eforiei Şcoalelor că, la 5 februarie 1833 a început şcoala în prezenţa autorităţilor şi a locuitorilor oraşului, cu un număr de 50 de şcolari[3] (*Odată deschisă, au alergat la şcoala lui Simonide o mulţime de băieţi şi fete, toţi dornici de învăţătură în frumoasa limbă românească şi recrutaţi din toate straturile sociale, figurând între ei şi mulţi feciori de boieri, retraşi din şcoalele greceşti*[4]).

Necesitatea înfiinţării unei şcoli naţionale în Piteşti – se observă din raportul din 4 octombrie 1833 al lui Nicolae Simonide, adresat Eforiei Şcoalelor – în care se arată că numărul elevilor a crescut până la acea dată la 170, din care 50 trecuseră clasele I şi II, solicitând în acest sens *un ajutor de oarece nu dovedeşte a face faţă cerinţelor*[5]. Încă de la începuturi, şcoala s-a confruntat cu numeroase greutăţi materiale *pricinuite de lipsa unui local corespunzător, de material didactic, de manuale*[6]. Cu toate astea, Nicolae Simonide *nu s-a descurajat în faţa greutăţilor de tot felul, a lipsei de sprijin şi înţelegere din partea autorităţilor, depunând eforturi susţinute şi reuşind să facă faţă onorabil cerinţelor procesului instructiv-educativ*[7]. Nicolae Simonide s-a născut la Câmpulung Muscel, în anul 1804, ca fiu al lui Nicolae Ciolan. După ce a rămas orfan de ambii părinţi, a fost luat de unchiul său, Naum Râmniceanu, şi dus la Bucureşti, unde a urmat învăţătura în şcolile greceşti[8]. Apoi urmează cursurile Academiei domneşti, deschise de Gheorghe Lazăr. După experienţa didactică, îl vom regăsi, în anul 1848, prefect al guvernului revoluţionar al judeţului Argeş[9]. Lui Simonide îi vor urma, la Şcoala naţională din Piteşti, Toma Serghiescu, I. Rădulescu şi Andrei Pretorian[10].

În ceea ce priveşte clădirile care au adăpostit şcoala din Piteşti şi perioadele respective, sunt certe următoarele informaţii. Documentele vremii indică faptul că, iniţial, şcoala a funcţionat în Schitul Buliga, alături de o alta în limba greacă – aceasta funcţiona în anexele bisericii domneşti „Sf. Gheorghe”[11]. Începând cu 23 aprilie 1833, şcoala se găsea în casele Episcopiei Buzăului[12]. La 18 iunie 1833, responsabilii locali, printre care şi deputatul Dincă Brătianu, au hotărât să construiască un local al şcolii. În acest sens s-au făcut numeroase donaţii[13]. Tot pentru construcţia localului de şcoală, a mai dăruit, cu ocazia asistării la examenul elevilor din iulie 1833, egumenul Samoil al Mănăstirii Vieroşi, suma de lei 500 şi încă 500 pentru premii şcolarilor silitori[14]. În urma acestor donaţii şi a eforturilor magistratului oraşului, în anul 1840 a fost cumpărat un teren de la Polcovniceasa Anica Anghel[15]. Astfel, pe acest teren a fost construit, între 1840 şi 1841, primul local al şcolii. Acest local se găsea undeva în spatele fostului magazin „Trivale”, înspre fostul restaurant „Argeşul”, în faţa Casei de Pensii.

Şcoala Gimnazială „Nicolae Simonide” înfiinţată în anul 1960

Un al doilea local a fost construit începând cu *24 august 1908, ora 11 dimineaţa,* când *s-a pus piatra fundamentală, fiind de faţă toate autorităţile comunale, judeţene şi şcolare în frunte cu marele Spiru Haret, ministrul şcoalelor*[16]. Inaugurarea clădirii s-a făcut în cursul lunii octombrie 1909, la ceremonie fiind prezent şi Ion C. Brătianu, fost prim-ministru al ţării. În noul local al şcolii au învăţat generaţii la rând. Apoi, elevii au fost mutaţi în clădirea actuală, construită în anul 1960, pe strada 9 Mai. Şcoala Gimnazială „Nicolae Simonide a împlinit 180 de ani. În această vreme s-au perindat la catedră şi în băncile sale zeci de dascăli şi mii de elevi. Respectul pe care noi, piteştenii. îl datorăm acestei şcoli, este evident şi el se impune nu numai prin vechimea acestei instituţii de învăţământ, dar şi prin calitatea corpului profesoral şi a elevilor săi. Începând cu puternica personalitate a întâiului

profesor şi director, Nicolae Simonide, toţi cei care au profesat la această şcoală au lăsat ceva bun în urma lor. Datorită acestei moşteniri, Şcoala Nr. 1 „Nicolae Simonide”, cum este mai bine cunoscută, s-a păstrat în topul celor mai bune şcoli din Piteşti.

Cei mai mulţi elevi s-au format ca oameni şi chiar au ocupat funcţii înalte, politice, culturale, administrative. Dacă ar fi să amintim câteva nume ne-am opri la Ion C. Brătianu, Ionel Brătianu, prim-miniştri ai României, Dinu Brătianu, politician liberal, Constantin Dobrescu-Argeş, învăţător şi publicist, Rudolf Scweizer-Cumpăna, pictor, Ion Trivale, critic literar, Constantin Cristescu, generalul erou din Primul Război Mondial, Armand Călinescu – prim-ministru, Ion Antonescu – conducător al Statului Român, Emil Constantinescu, preşedintele României în perioada 1996-2000, elev al şcolii pentru o scurtă perioadă de timp[17]. Lista celebrităţilor care şi-au intersectat destinele cu cele ale vechii şcoli piteştene este, cu siguranţă, mult mai mare.

Astăzi „bătrâna doamnă” a învăţământului din Piteşti, concurată puternic de mai tinerele sale surate, demonstrează că a rămas la fel ca şi acum peste 100 de ani sau ca acum 50 sau 70 de ani. Îşi iubeşte elevii, îi încurajează şi îi pregăteşte pentru a deveni OAMENI. În curtea şcolii pot fi văzuţi, ca şi în trecut, elevi provenind din familii înstărite, dar şi alţii, din familii mai paupere. Toţi sunt însă prieteni şi elevi ai şcolii lui Simonide. Încearcă şi reuşesc să ducă mai departe tradiţia şcolii prin rezultatele la învăţătură şi premiile câştigate la concursurile şi olimpiadele şcolare. Am aminti doar premiile mari obţinute în ultimii patru ani: premiul I şi medalia de aur la olimpiada naţională de matematică, menţiune la olimpiada naţională de fizică şi la olimpiada naţională de istorie. Şi astăzi cei mai mulţi elevi reuşesc să fie admişi la cele mai bune licee precum Colegiul Naţional „Ion C. Brătianu”, Colegiul Naţional „Zinca Golescu” sau Colegiul Liceal „Alexandru Odobescu”. Statistica şi documentele şcolii şi ale liceelor respective o dovedesc. Profesorii şcolii reuşesc să păstreze prestigiul şi demnitatea celei mai vechi şcoli din oraşul nostru.

La ceas aniversar, să-i urăm şcolii lui Simonide, discipolilor lui, urarea strămoşilor noştri romani:

VIVAT, CRESCAT, FLOREAT!

NOTE

1 Marin Branişte, *Câteva ştiri despre şcolile din oraşul Piteşti, înfiinţate pe lângă biserici, înainte de Regulamentul organic,* în Mitropolia Olteniei, an XVII, nr. 3-4, 1965, p. 182.
2 Arhivele Naţionale Române, Direcţia Judeţeană Argeş, *fond Primăria Piteşti,* dos. nr. 14/1831-1832, f. 14.
3 Gh. M. Franţescu, *Câteva pagini din trecutul şcoalei primare domneşti, azi Şcoala primară de băieţi No. 1 din Piteşti, cu ocazia împlinirii a 103 ani de la înfiinţare. 1833-1936,* Tipografia „Artistică”, P. Mitu-Piteşti, 1936, p. 8.
4 *Ibidem,* p. 9.
5 *Ibidem,* p. 10.
6 C. Dumitrescu, E. Răcilă, *Din istoricul învăţământului în oraşul Piteşti,* în „Tribuna şcolii argeşene”, iunie 1970, Piteşti, 1970, p. 242
7 *Ibidem.*
8 Gheorghe Pârnuţă, *Două personalităţi ale culturii româneşti, dascălul Nicolae Simonide şi istoricul Dan Simonescu,* în „Studii şi comunicări”, Muzeul Câmpulung Muscel, 1984, p. 235.
9 *Ibidem,* p. 237.
10 Gheorghe Pârnuţă, Silvestru Voinescu, *150 de ani de la înfiinţarea Şcolii Naţionale din Piteşti,* în „Argeş”, 1983, p. 14.
11 Marin Branişte, *op. cit.*, p. 182.
12 Gh. M. Franţescu, *op. cit.*, p. 83.
13 *Ibidem,* p. 84-85.
14 *Ibidem.*
15 *Ibidem.*
16 *Ibidem,* p. 90.
17 Marius Constantin Cristea, *Monografia Şcolii „Nicolae Simonide”*, Piteşti, Lucrare metodico-ştiinţifică în vederea obţinerii gradului didactic I, 2003.

Începuturile Colegiului Naţional Liceal „Zinca Golescu”, Piteşti.
Unitate de elită a învăţământului argeşean

prof. drd. Constantin VĂRĂŞCANU,
prof. Marius CHIVA

Colegiul Naţional Liceal „Zinca Golescu” din Piteşti îşi are începuturile în anii ce au urmat Primului Război Mondial. Iniţial s-a înfiinţat o şcoală secundară de fete de gradul al II-lea, răspunzând unei necesităţi imperative – posibilitatea de instruire pentru fete la un nivel mai ridicat, în cadrul învăţământului naţional. Până în anii războiului, fetele se puteau instrui în şcolile particulare, dar în timpul acestuia, pensionatele de fete au fost desfiinţate şi drept urmare, unele dintre eleve au urmat cursul superior al Liceului „I.C. Brătianu”[1]. La numeroasele apelative ale părinţilor şi ale unui grup de intelectuali, Prefectura judeţului Argeş intervine, încă din 1919, pe lângă Ministerul Instrucţiunii Publice, pentru obţinerea aprobării înfiinţării unei şcoli secundare de fete. În urma intervenţiei Ministerului pe lângă Regalitate se aprobă înfiinţarea şcolilor secundare în Piteşti şi în alte oraşe, prin Decretul-Lege nr.

1 Direcţia Judeţeană a Arhivelor Naţionale (în continuare D.J.A.N.), fond Liceul teoretic de fete „Mihail şi Sevastiţa Vasilescu”, Piteşti, dosar 8/1943, f. 1.

3.864 din 5 septembrie 1919[2].

Dacă n-ar fi existat o anumită ezitare din partea autorităților, școala ar fi fost înființată atunci. În temeiul acestei aprobări, în orașul Pitești vom asista la primele măsuri menite să ducă la înființarea școlii. Din inițiativa lui Ion Boerescu, directorul Liceului „I.C. Brătianu" are loc, în luna noiembrie 1919, o întrunire a părinților interesați, în cadrul căreia s-a hotărât înființarea unui comitet ad-hoc, ca organ executiv al deziderațului cetățenilor piteșteni. Comitetul ad-hoc, prezidat de profesorul N. Brănescu, era format din: Smaranda Bikiş, Eugenia Stănescu, Natalia Strugurescu, I. Boerescu, D. Ghimpa, I. Baiulescu şi Pr. M. Preoțescu[3]. Comitetul face demersuri pe lângă Prefectura județului Argeş, Primăria Piteşti şi Ministerul Instrucțiunii Publice în vederea atingerii scopului propus. Pe baza Ordinului nr. 58.371 din 6 iulie 1921, Ministerul aprobă înființarea Şcoalei secundare cu clasele I, II şi V. Acesta reprezintă actul de naştere al Şcolii secundare de fete gradul II, Liceul de fete de mai târziu. Ordinul de mai sus menționat şi unele condiții ce urmau să fie îndeplinite în vederea deschiderii şcolii: să se prezinte lista personalului didactic al claselor, ținând seama de numărul maxim de ore ce pot preda; să se depună la Casa Şcoalelor suma necesară plății personalului didactic şi administrativ pe cel puțin şase luni; să se efectueze reparațiile necesare localului; să se procedeze la constituirea comitetului şcolar provizoriu; să se facă dovada că în fiecare clasă înființată vor fi înscrise şi vor urma regulat 30 de eleve[4].

Condițiile impuse reflectă grija ministerului de a se asigura pentru noua şcoală personal didactic calificat, condițiile materiale strict necesare, efectivul de eleve pentru a asigura începutul şi perspectiva funcționării ei în viitor. Prin acest ordin însă Ministerul Instrucțiunii Publice lasă toată greutatea înființării şi întreținerii şcolii pe seama comitetului şcolar[5]. Prima directoare a şcolii, Smaranda Bikiş, numită prin ordin ministerial, a fost o distinsă profesoară de limba franceză de la Şcoala Normală din localitate. Din inițiativa comitetului şcolar şi a conducerii şcolii se face o largă publicitate în jurul acestui eveniment important, aducându-se la cunoştința celor interesați înființarea şcolii şi făcând invitația înscrierii elevelor în clasele ce urmau să funcționeze.

Inaugurarea Şcolii secundare de fete de gradul al II-lea a avut loc în ziua de 11 septembrie 1921, iar cursurile au început în ziua următoare. Noul preşedinte al comitetului şcolar a fost ales Nicolae Brânzeu, iar vicepreşedinte, directoarea şcolii[6]. De la data înființării, anul 1921, până în septembrie 1928, unitatea şcolară a funcționat cu titlul de şcoală secundară de fete de gradul al II-lea, iar de la 1 septembrie 1928 a fost transformată în liceu de fete tip C. În anul şcolar 1921-1922, şcoala a funcționat cu clasele I, II, V extrabugetare, în anul şcolar 1922-1923, cu clasele I, II, II, IV, V, VI extrabugetare, în anul şcolar 1923-1924 – cu clasele I, II, III, IV bugetare şi clasele V, VI, VII extrabugetare, iar începând cu anul şcolar 1924-1925, toate clasele au devenit bugetare[7]. Ca urmare a completării claselor, a crescut şi numărul elevilor, de la 127 în primul an la 287 în următorul şi la 330 în cel de-al treilea. Şcoala a fost încadrată cu un colectiv de cadre didactice, cunoscuți pentru activitatea lor profesională şi culturală. Printre aceştia se aflau: N. Brânzeu, I. Boerescu, V. Vestemian, C. Sevastos, Smaranda Bikiş, I. Gavriliu, D. Ghimpa, Fr. Cheresteni, E. Lehrer, N. Ionescu, A. Georgescu, E. Lambru, Polixenia Ghimpa, Constanța Fostiropol[8].

Clădirea actuală a Colegiului Naţional „Zinca Golescu" ctitorită în anul 1925, de arhitectul I. Facler

Dintr-o adresă a comitetului şcolar către prefectul județului, din 3 octombrie 1922, aflăm că şcoala funcționa într-un local necorespunzător, „casele Buzoianu din str. I.C. Brătianu nr. 64". Se solicită sprijin pentru construirea unui edificiu şcolar propriu şi a unui internat[9]. Sprijinul material pentru construirea şcolii a venit din partea soților Mihail şi Sevastița Vasilescu. Aceasta din urmă lasă prin testamentul autentificat la Tribunalul județului Argeş, sub numărul 1.330 din 31 mai 1921, Ministerului Instrucțiunii Publice: „casele mele din Piteşti, str. Egalității nr. 88; moşia mea Vlăşcuța, Burdea, comuna Hârseşti, județul Argeş; suma de 69.000 lei". Donează toate aceste bunuri cu rugămintea ca pe locul caselor din Piteşti „să se facă un local de şcoală propriu pentru fete", care să poarte numele Mihail şi Sevastița Vasilescu"[10].

Ministerul Instrucțiunii Publice aprobă începerea construirii localului, care este dat prin licitație să fie executat de antrepriza Duratti şi Luigi Banfi din Piteşti. Construcția liceului, după planurile arhitectului I. Facler s-a realizat în mai multe etape. Prima etapă a început în 1925 şi s-a finalizat în 1928. Anul şcolar 1928-1929 marchează începutul funcționării liceului în noul local, un eveniment cu adevărat important în istoria municipiului Piteşti.

(va urma)

[2] Cecilia Petrescu, Emil Răcilă, *Monografia Liceului „Zinca Golescu", Piteşti*, 1921-1971, p. 16.
[3] *Ibidem*, p. 17.
[4] D.J.A.N., dos. cit., f. 27.
[5] Ion M. Dinu, *Figuri de dascăli argeşeni*, Complexul Muzeal Goleşti, 1991, p. 349.
[6] Idem.
[7] D.J.A.N., dos. cit., f. 2.
[8] Cecilia Petrescu, Emil Răcilă, op. cit., p. 26.
[9] D.J.A.N., fond Liceul „Zinca Golescu" Piteşti, dosr 5/1922-1923, f. 1.
[10] D.J.A.N., dosar 8/1943, f. 28.

Un sfârşit previzibil

dr. Cornel CARP

Pe măsură ce timpul trecea, misiunea Securității de a-i lichida pe „haiduci” devenea tot mai presantă în ochii autorităților care îşi pierduseră răbdarea. Ne aflăm la începutul anului 1958 când Gheorghe Gheorghiu-Dej îşi propusese un obiectiv aparent imposibil: să scoată armata sovietică din țară. Prezența acesteia în număr foarte mare, justificată printr-o hotărâre a Congresului de pace de la Paris (1947), aducea grave prejudicii independenței țării. Poziția față de evenimentele din toamna anului 1956 de la Budapesta asigurase comuniştilor români un loc pe podium în competiția dintre țările lagărului comunist vizavi de aprecierile Moscovei. Cu toate acestea, Gheorghe Gheorghiu-Dej avea nevoie de o garanție în plus că deținea un control total asupra poporului şi din această necesitate trebuiau urgent lichidate focarele de rezistență anticomunistă.

Toma şi Petre Arnăuţoiu după ce au fost capturaţi de Securitate

Acțiunea de lichidare a elitei politice şi culturale interbelice se desfăşura cu succes atât la Canalul Dunăre – Marea Neagră (sugerat de altfel de însuşi Stalin lui Dej ca metodă sigură de exterminare), cât şi în închisorile comuniste de la Piteşti, Rm. Sărat, Jilava, Sighet şi Aiud. În acest context, acțiunea celor două grupuri din Argeş, cel al fraților Arnăuțoiu şi cel condus de colonelul în rezervă Gheorghe Arsenescu devenise nu numai o sfidare la adresa Securității, dar şi un impediment serios în efortul de a convinge stăpânul de la Răsărit de controlul deplin al societății româneşti.

Mii de securişti în uniforme sau deghizați au împânzit pădurile de la poalele Munților Făgăraş încercând cu disperare să lichideze cu orice preț o mână de oameni care aveau curajul să înfrunte nu doar o armată, ci un întreg sistem. S-a folosit până şi aviația, doar-doar vor fi capturați mai repede „criminalii”. Culmea este că aceştia conviețuiau, după cum o să vedem, chiar sub ochii lor. Rezistența lor îndelungată s-a bizuit în special pe sprijinul şi solidaritatea cetățenilor. Când acestea s-au şubrezit, au fost capturați. Securitatea a sesizat acest lucru şi presiunile făcute asupra sătenilor, în special a celor din Nucşoara, deveniseră insuportabile. Țăranii ştiau că orice gest făcut în favoarea fugarilor însemna ani grei de închisoare, dacă nu condamnarea la moarte. Pe de altă parte, erau amenințările venite din partea celor fugiți în munte, încât starea aceasta de tensiune determina apariția germenilor trădării. De altfel, Toma Arnăuțoiu, liderul grupului, ținea într-un carnețel evidența ajutorului primit de la concetățeni până la nivelul unui pachet de țigări. Aceasta din dorința sinceră ca mai târziu să-i poată răsplăti. Greşeală fatală (nu singura) întrucât acel carnețel a încăput în mâinile Securității şi toți cei menționați au făcut ani grei de închisoare. Practic, la final, mai mult de jumătate din bărbații Nucşoarei au înfundat puşcăriile! Aşa se explică faptul că la o cercetare făcută în anii ’90, fiind sub influența celor relatate în presă sau lucrări de specialitate referitoare la grupul Arnăuțoiu, am rămas surprins de răceala cu care vorbeau sătenii despre acest episod de istorie locală.

Titu şi Maria Jubleanu, împreună cu fiica lor Matilda şi fiul lor Constantin (Tică)

De altfel, însăşi membrii grupului erau din ce în ce mai derutați de lipsa de sprijin şi de faptul că un eşec al acțiunii lor devenea din ce în ce mai previzibil. Apelurile americanilor de revoltă şi rezistență erau din ce în ce mai slabe, deoarece URSS le cedase în cele din urmă Grecia şi nu mai era nevoie de crearea unei presiuni asupra acestora prin activarea grupurilor de rezistență din țările blocului comunist, recent creat. Acest fapt a creat o stare de

tensiune maximă în interiorul grupului. Frica de plutonul de execuție întinsese la maximum nervii şi aşa slăbiți de privațiunile pe care erau siliți să le facă față.

Liderii grupului, frații Arnăuțoiu, au început să-şi pregătească o situație cât de cât acceptabilă în cazul în care ar fi fost prinşi. Urmăreau, în primul rând, să nu se mai comită crime şi să fie eliminați, pe cât posibil din grup legionarii, care erau primii vizați de Securitate. Această frică de moarte, descurajare şi nu în ultimul rând, un puternic sentiment de frustrare se vedeau cel mai bine în comportamentul lui Ion Marinescu, fost legionar, student la medicină care începuse să tragă în toți cei ce îi ieşeau în cale. Într-un fel motivat, pentru că numărul ofițerilor D.G.S.P. deghizați în ciobani, călugări, turişti sau lucrători forestieri era foarte mare. Pe de altă parte, muniția de război trebuia drămuită cu grijă, fiind din ce în ce mai puțină. În acest context, se pare, că frații Arnăuțoiu s-au vorbit şi cu ceilalți membri ai grupului ucigându-l cu topoarele. Frica de moarte îi scosese din minți!

Curând după căderea grupului Arsenescu, în primăvara anului 1950, grupul Arnăuțoiu s-a mai divizat o dată. Titu şi Maria Jubleanu, soț şi soție, Tică Jubleanu – fiul lor şi Ion Marinescu au format un grup, condus de ultimul. Erau foarte agresivi. Nu după mult timp, au fost descoperiți. În urma schimbului de focuri, Maria Jubleanu a fost împuşcată mortal. Titu Jubleanu a fost arestat. Fiul lor, Tică Jubleanu şi Ion Marinescu au reuşit să fugă, alăturându-se grupului condus de Toma Arnăuțoiu. În afară de frații Arnăuțoiu, mai făceau parte din grup Titi Mămăligă şi Maria Plop, care trăia cu Toma Arnăuțoiu. Ei s-au stabilit la marginea satului Poienărei, într-un loc denumit „Râpele cu brazi”, în apropierea casei preotului Ion Constantinescu. Acesta acceptase să-i ajute cu o singură condiție: în cazul când ar fi fost prinşi, să se sinucidă. De altfel, ei aveau otravă în permanență asupra lor. În această zonă au stat ascunşi timp de peste 7 ani. În anul 1956, Maria Plop a născut o fetiță, numită Ioana-Raluca. Ceea ce n-au reuşit miile de securişti, a reuşit trădarea. La 20 mai 1958, frații Arnăuțoiu au fost arestați. Ei au fost invitați la o petrecere, unde Grigore Poenăreanu, care făcuse şi el parte din mişcare, devenit între timp agent al Securității, le-a dat o băutură alcoolică în care fusese pus un drog puternic. Toma Arnăuțoiu a reuşit să fugă în primă instanță, după care a fost prins. Maria Plop s-a predat împreună cu fiica ei. Tică Jubleanu a reuşit să ajungă la bordeiul unde stăteau ascunşi şi, fiind înconjurat de trupe, a detonat explozibilul aflat acolo, sărind în aer. Au urmat măsuri dure şi represalii. Au fost arestate, judecate şi condamnate zeci de familii acuzate a fi avut legături cu rebelii. Toma Arnăuțoiu îi notase într-un carnețel pe toți cei care l-au ajutat în toată această perioadă. Spera ca, în viitor, când regimul comunist va cădea, să-i răsplătească pe toți aceştia. După arestarea sa, carnețelul a ajuns pe mâna Securității.

Procesul fraților Arnăuțoiu a avut loc în anul 1959. „Tribunalul poporului” i-a judecat şi condamnat la moarte, fiind executați în închisoarea Jilava. Au mai fost executați, pentru vina de a le fi oferit ajutor, preoții Ion Constantin şi Nicolae Andreescu din Poienărei, Ion Drăgoi – preot în Nucşoara, țăranii Nicolae Băşoiu, Constantin Popescu, Ion Săndoiu, Nicolae Sorescu şi Gheorghe Tomeci, precum şi învățătorii Alexandru Moldoveanu, Nicolae Nițu şi Gheorghe Popescu.

Ascunzătoarea familiei Jubleanu

Maria Plop a fost condamnată la închisoare pe viață şi a murit în temniță. Raluca-Ioana a fost înfiată de celebrul violonist Ion Voicu. Alte persoane ca: Nicolae Vasilescu, Ion Dumitrescu, Ilie Dragomirescu şi Ion Grigore au primit ani grei de închisoare pentru aceleaşi acuzații. Procesul colonelului Arsenescu a avut loc la doi ani de la prinderea sa. A fost condamnat la moarte şi executat la 29 mai 1962. Soția sa, Maria, şi tatăl său, Gheorghe, au fost, de asemenea, judecați şi condamnați la 10 şi, respectiv, 15 ani de închisoare.

Maria Plop şi fiica ei Ioana
în închisoarea de la Piteşti

Considerații istorice privind Regimentul 4 Dorobanți „ARGEŞ”

expert Marius Remus GHERGHINA

Motto: *Priveşte, copile, cum trec veteranii/ În şiruri tăcute, bătrâni luptători!/ Se duc. Se topesc! Şi-o dată cu anii/ Dispar în neant, anonimi călători./Priveşte-i trecând, resemnați, spre vecie,/ Păşind maiestuos, ca lumea să-i ştie/Că ei n-au cerşit, nu s-au plâns, n-au crâcnit!/Au luptat, au muncit, au tăcut… şi-au murit!* (col. dr. Gheorghe Lăcătuşu)

Am considerat că prin redactarea acestui material, publicul cititor poate afla lucruri interesante despre modul în care România şi-a organizat apărarea politico-militară în vederea realizării independenței de stat. În acest sens voi evoca în paginile acestui articol câteva considerații istorice privind înființarea Regimentului 4 Dorobanți „ARGEŞ” în Municipiul Piteşti. Primele mențiuni privind Regimentul 4 Dorobanți „ARGEŞ” se regăsesc începând cu anul 1872, când prin „Legea de organizare a armatei”, promulgată prin Decretul nr. 1064 din 1 iulie s-au înființat, în cadrul regimentelor 2 şi 4 Dorobanți, batalioanele „Argeş” şi, respectiv, „Muscel”. Astfel, la data de 1 ianuarie 1877, la Piteşti s-a înființat Regimentul 4 Dorobanți compus din două batalioane: Batalionul „Argeş” şi Batalionul “Muscel”, având ca teritoriu de recrutare județele Argeş şi Muscel. Fiecare batalion era compus din patru companii, iar reşedința lor era la Piteşti (Batalionul „Argeş”) şi Câmpulung (Batalionul „Muscel”).

Începând cu primul an de existență a Regimentului, acesta participă la războiul pentru cucerirea independenței de stat a României. În acest sens, menționăm că armata română a fost mobilizată oficial prin Înaltul Decret nr. 787 din 6 aprilie 1877, însă situația de la sud de Dunăre şi înrăutățirea relațiilor cu Turcia au făcut ca, încă din data de 5 aprilie 1877, Regimentul 4 Dorobanți să primească ordinul de deplasare spre Dunăre, ajungând la Calafat în 21 aprilie. De asemenea, în luna iulie, în prezența Principelui Carol, Regimentul 4 Dorobanți a primit drapelul de luptă. În perioada Războiului de Independență, Regimentul avea la data de 5 aprilie 1877 un număr de 1.050 de ostaşi. Pe data de 21 aprilie 1877 ajunge în preajma oraşului Calafat unde este inclus în divizia comandată de colonelul Cerkez. Un alt aspect menționat în lucrarea citată, este precizarea datei de 17 aprilie când Domnitorul Carol a încredințat drapelul de luptă comandantului, urând ostaşilor: *Vă încredințez acest drapel, apărați-l dar cu onoarea şi viața voastră!*. La 5 noiembrie, Regimentul poartă lupte pentru cucerirea cetății turceşti Rahova, care au durat până pe data de 9 noiembrie, când turcii au părăsit oraşul Rahova, retrăgându-se spre Vidin. Ulterior, Regimentul 4 Dorobanți (la 12 ianuarie 1878) duce lupte în jurul Vidinului. În 24 ianuarie 1878, oştile turceşti au solicitat încheierea unui armistițiu, astfel că pe la mijlocul lunii februarie reduta Vidin s-a predat. Regimentul, la 23 februarie a primit ordin de a se întoarce în țară, războiul fiind încheiat. La 1 august 1878, Regimentul a fost demobilizat.

În anul 1880, la 1 iunie, prin Înaltul Decret nr. 1.459, Batalionul „Muscel” a fost transformat în Regimentul 30 Dorobanți, iar Batalionul „Argeş” – în Regimentul 4 Dorobanți „Argeş”. Urmează o nouă perioadă în existența Regimentului, cuprinsă între anii 1878 şi 1916, când ostaşii care alcătuiau acest regiment au dat dovadă de aceeaşi abnegație şi cinste în acțiunile întreprinse. În acest sens se cuvine să menționăm participarea la 10 mai 1906, la sărbătorirea a 40 de ani de domnie a M.S. Regelui Carol I, când a fost trimis la Bucureşti, la manifestările organizate cu această ocazie, drapelul Regimentului alături de o gardă şi de veterani din Războiul de Independență, M.S. Regele Carol I decorându-l cu „Medalia jubiliară Carol I”. Anul 1913 este caracterizat de un nou conflict în zonă, la 23 iunie fiind decretată mobilizarea, astfel că Regimentul la 9 iulie a intrat în luptă cu bulgarii, care însă nu a durat mult, întrucât bulgarii au solicitat încheierea păcii. Astfel, la data de 25 august, Regimentul a revenit în cazarmă. La 27 septembrie 1914, încetează din viață, M.S. Regele Carol I. Astfel, la 30 septembrie, Regimentul 4 Dorobanți „Argeş” pleacă cu drapelul şi muzica la Curtea de Argeş unde participă la ceremonia de înmormântare a M.S. Regelui Carol I.

În anul 1914 se declanşează Primul Război Mondial purtat între marile alianțe militare, respectiv Puterile Centrale şi Antanta, care va cuprinde şi România. După o perioadă de doi ani de neutralitate, în vara anului 1916, România declară război pentru eliberarea provinciilor istorice româneşti de sub monarhia dualistă austro-ungară, fiind decretată în seara zilei de 14/27 august 1916 mobilizarea, ocazie cu care s-a trimis la Viena declarația de război a României. Cu această ocazie, Regimentul 4 Dorobanți „Argeş” va purta lupte la Bethlen şi Calbor, Cincu Mare, Predeluş, muntele Ştevia, Ioneşti, Breaza, Schitu Tarnița. La 16 ianuarie 1917, M.S. Regele a trecut în revistă Regimentul, mulțumind pentru curajul dovedit în luptă, acordând decorații ofițerilor şi soldaților. Ulterior, la data de 16 februarie, Regimentul a pornit în marş către satul Mărăşti, cu un efectiv refăcut, respectiv 70 de ofițeri şi 1.662 trupă. Ei vor desfăşura lupte la Mărăşti, la Dealul Poiana Calului, la Dealul Porcului.

La 24 ianuarie 1918, este organizat un spectacol de către soldații Regimentul 4 Dorobanți „Argeş” la poalele Momâii, la care a participat şi Regina, foarte apreciat de către comandații militari participanți. Vor fi reluate luptele la 17 februarie 1918, când a fost denunțat armistițiul încheiat, iar la data de 24 februarie, Regimentul trece Prutul în Basarabia. Este menționat faptul că, la Chişinău Sfatul Țării hotărâse în 27 martie 1918 unirea Basarabiei cu Patria-Mamă. Ulterior, Regimentul participă la asigurarea ordinii împotriva jafurilor. În 29 octombrie 1918, la ora 13, vor

înceta ostilitățile, iar în 13 noiembrie, drapelul însoțit de o gardă şi un ofițer va pleca la Bucureşti pentru ca împreună cu toate drapele regimentelor şi cu puține trupe să intre în ziua de 18 noiembrie în Bucureşti împreună cu M.S. Regele. Pe la mijlocul lunii decembrie 1918, Regimentul se va retrage la garnizoana de pace de la Piteşti.

Urmează perioada interbelică în care regimentul va mai avea de întreprins acțiuni, amintind aici deplasarea în anul 1919 la garnizoana Bucureşti, iar la 25 februarie 1920 va pleca din Bucureşti în Basarabia. În 1922, pe 15 septembrie, Regimentul va primi ordinul de a se retrage la Piteşti. Ulterior, în 1923, 1924 şi 1925 Regimentul 4 „Argeş" va fi încadrat cu efective de pace, fiind organizat pe trei batalioane de infanterie, o companie de mitraliere şi alta de specialități, fiind asigurată instruirea efectivelor. Vor interveni modificări în anul 1923 în denumirea Regimentului: se va numi Regimentul 4 Dorobanți „Argeş", potrivit Decretului regal nr. 1.778 din 23 mai 1932. La 27 iunie 1940, prin Înaltul Decret nr. 2.135 din 27 iunie 1940, întreaga armată română a fost mobilizată – Regimentul 4 Dorobanți „Argeş", prin ordinea de bătaie de mobilizare a fost constituit pe 4 batalioane.

În perioada 28 iunie 1940, ziua cedării Basarabiei către Uniunea Sovietică, şi 3 iulie 1940, regimentul va participa la asigurarea siguranței evacuării trupelor române şi a populației civile care se refugia din Basarabia, urmând ca după 3 iulie 1940, când a fost stabilită noua frontieră cu Uniunea Sovietică, Batalioanele II şi IV, să se retragă în ordine, la vest de Prut, fără a exista evenimente deosebite între ostaşii români şi trupele sovietice. Regimentul va rămâne dislocat temporar în Garnizoana Bucureşti până în iulie 1941, când va reveni la Piteşti, urmând ca la 17 iulie 1941, se fie din nou mobilizate trupele, Regimentul dispunând la acel moment de trupă (3.022), cai (897), trăsuri (257), arme (2.381), pistoale mitralieră (118), mitraliere (48), revolver (719) şi aruncătoare de mine (36). Între 6 iulie 1941 şi 9 iulie 1941, Regimentul 4 „Argeş", partea sedentară, va fi redislocat la Piteşti, urmând ca pe 11 iulie 1941 să fie ordonată mobilizarea întregului efectiv al Regimentului. Regimentul va fi îmbarcat pentru dislocarea spre zona de operații începând cu noaptea de 17 spre 18 iulie 1941, în dimineața de 22 iulie 1941 Regimentul 4 „Argeş" trecând Prutul, iar în 4 august 1941 va da primele lupte cu armata sovietică. Urmează o perioadă de foc pentru ostaşii argeşeni care şi-au adus tributul lor la luptele împotriva sovieticilor, până în seara zilei de 23 august 1944, când, în urma proclamației Regelui Mihai privind încetarea stării de război cu Rusia sovietică, unitățile armatei române vor trebui să facă față unei situații paradoxale, pe de o parte vor fi nevoite să întoarcă armele împotriva fostului aliat, iar pe de altă parte vor lupta cu sovieticii, în această situație fiind şi Regimentul 4 Dorobanți. În timpul luptelor din perioada aprilie-august 1944, regimentul a suferit pierderi însemnate: 449 militari morți, 1311 răniți, 963 dispăruți.

Regimentul 4 Dorobanți va trece în 25 octombrie 1944 frontiera în Ungaria, unde va desfăşura acțiuni operative cum au fost cele legate de lărgirea capului de pod de pe Tisa în noiembrie 1944, iar în luna decembrie 1944 va participa la ultima acțiune de amploare pe teritoriul ungar. În perioada 11-22 ianuarie 1945, regimentul va acționa pe teritoriul Cehoslovaciei. Cu ocazia luptelor duse pentru fiecare palmă de pământ, pentru fiecare localitate unde au avut loc acțiuni militare, au pierit în acele lupte o parte din ofițerii regimentului, de la comandantul regimentului, la cei de batalioane şi companii.

Sfârşitul războiului va găsi Regimentul 4 Dorobanți în pădurea de lângă satul Ticgai, fiind construită şi o troiță în memoria eroilor regimentului căzuți în luptă, aceasta fiind sfințită la 8 iunie 1945, ziua în care regimentul argeşean va primi ordinul de întoarcere acasă, sosind la Piteşti pe 19 august. Cu ocazia sosirii la Piteşti a fost organizată o defilare în fața comandantului Divizei a I-a de voluntari români „Horea, Cloşca şi Crişan", a comandantului Garnizoanei Piteşti şi a unui număr mare de piteşteni, ocazie cu care în grădina publică oficialitățile oraşului şi județului au adresat cuvinte de laudă ostaşilor argeşeni reveniți acasă. În acest sens se cuvine să menționăm faptul că, drept răsplată a eroismului ostaşilor argeşeni, drapelul regimentului a fost decorat cu cea mai înaltă distincție militară de război, *Ordinul Mihai Viteazul*. La 15 iunie 1946, Regimentul 4 Dorobanți a fost desființat, ca urmare a reorganizării armatei, prin Ordinul Cabinetului ministrului nr. 20.057 din 9 aprilie 1946.

În încheiere, aş vrea să aduc în atenția celor care vor avea plăcerea şi curiozitatea să lectureze datele prezentate o succintă trecere în revistă a faptelor de arme ale tinerilor din comuna Bradurile, în Campania din 1941-1945, în special a celor încorporați în cadrul Regimentului 4 Dorobanți „Argeş", actualmente se numeşte Bradu, județul Argeş, localitate unde mi-am petrecut copilăria şi adolescența. Consider că menționarea celor câteva date despre faptele lor de arme poate fi considerat ca un gest modest din partea subsemnatului de a scoate din uitare oameni şi fapte, aşa cum pe bună dreptate autorii lucrării citate au menționat. În Campania din perioada 1941-1945, Regimentul 4 Dorobanți „Argeş'' a avut încorporat 61 de tineri (cinci ofițeri, cinci subofițeri, 51 trupă) din rândul tinerilor din comuna Bradurile. Bilanțul campaniei pentru dorobanții brădeni se prezenta astfel: zece voluntari pe trei ani, 23 de răniți în zona de operații, cinci morți pe front, trei dispăruți, 16 decorați. Trei dintre dorobanții brădeni au primit pentru faptele de arme cea mai înaltă distincție acordată trupei, Medalia Virtutea Militară (caporalul Anghelescu Ruset Alexandru, sergentul Nae Gh. Gheorghe şi sergentul Negoi Badea Marin). De remarcat că din rândul tinerilor din comuna Bradurile, în Regimentul 4 Dorobanți „Argeş" au fost şi câțiva ofițeri, printre care amintim, Cpt. Adm.(a) Zamfir M. Teodor, Lt. rez. Dinescu I. Vasile (învățător), Lt. rez. Anghelescu I. Marin (învățător), Lt. rez. Popa D. Paraschiv (învățător), Slt. Adm. Şerb R. Gheorghe (învățător).

Bibliografie

Boțilă, Dumitru, *Diamantele României*, Editura Tiparg, 2011

Carp, Cornel, Țucă, Corneliu, Manea, Vasilica, Florea, Petrişor, *Istoricul Regimentului 4 Dorobanți,,Argeş'' (1877-1946),* Editura Pământul 2008

Negoi, Bogdan, Negoi, Ion C., *Omagiu eroilor şi veteranilor de război argeşeni din comuna Bradurile, Campania 1941-1945*, Editura Juventus Press, 2012

Curiozităţi istorice despre Piteşti

culese de prof. dr. Elena ŞTEFĂNICĂ

… în 1834 se efectuau săpături pentru descoperirea unei comori de pe teritoriul Piteştiului?

… pentru anii 1841, 1842, 1845, 1846, 1848, 1849, 1850, 1851, 1852, 1853, 1854, 1855 nu s-a păstrat niciun dosar la Arhivele Statului Piteşti din fondul Primăriei Piteşti? O parte a arhivelor oraşului a fost arsă în vremea ocupaţiei germane dintre 1916-1918, în timpul Primului Război Mondial.

Mircea cel Bătrân – domnitor al Ţării Româneşti (1386-1418)

... la 24 august 1870 au fost împroprietăriţi 257 de ţărani din Piteşti pe baza Legii rurale din 1864 din timpul domniei lui Alexandru Ioan Cuza? Dintre aceştia, şase aveau câte patru boi, 160 aveau câte doi boi şi 91 de ţărani nu aveau vite de muncă[1]. (Se ştie că împroprietărirea foştilor clăcaşi s-a făcut în funcţie de numărul vitelor de muncă). Stabilirea terenurilor pentru fiecare cătun a fost făcută de un inginer la 25 noiembrie 1870 – era o suprafaţă de 776 de pogoane, 22 de prăjini şi 19 stânjeni. Pentru această suprafaţă trebuia să fie plătită o răscumpărare de 197.800 de lei vechi, în obligaţiuni rurale, sumă ce a ridicat numeroase probleme de plată celor împroprietăriţi[2].

… una dintre piteştencele celebre, despre care s-au păstrat mărturii scrise, a fost Ecaterina Racoviceanu Fulmen, născută în 1881, „una din puţinele şi valoroasele ziariste ale presei noastre contemporane" (1926)[3]? Aceasta este absolventă a Facultăţii de litere din Bucureşti şi în 1905 a intrat în presă, scriind la celebrele ziare „Adevărul" şi "Dimineaţa". A fost o membră activă în Sindicatul ziariştilor din Bucureşti şi în Societatea Scriitorilor. A editat cinci volume de literatură: „Scrisori de femei", „În treacăt", „Suprema mângâiere", „Jurnalul unei surori de caritate"[4].

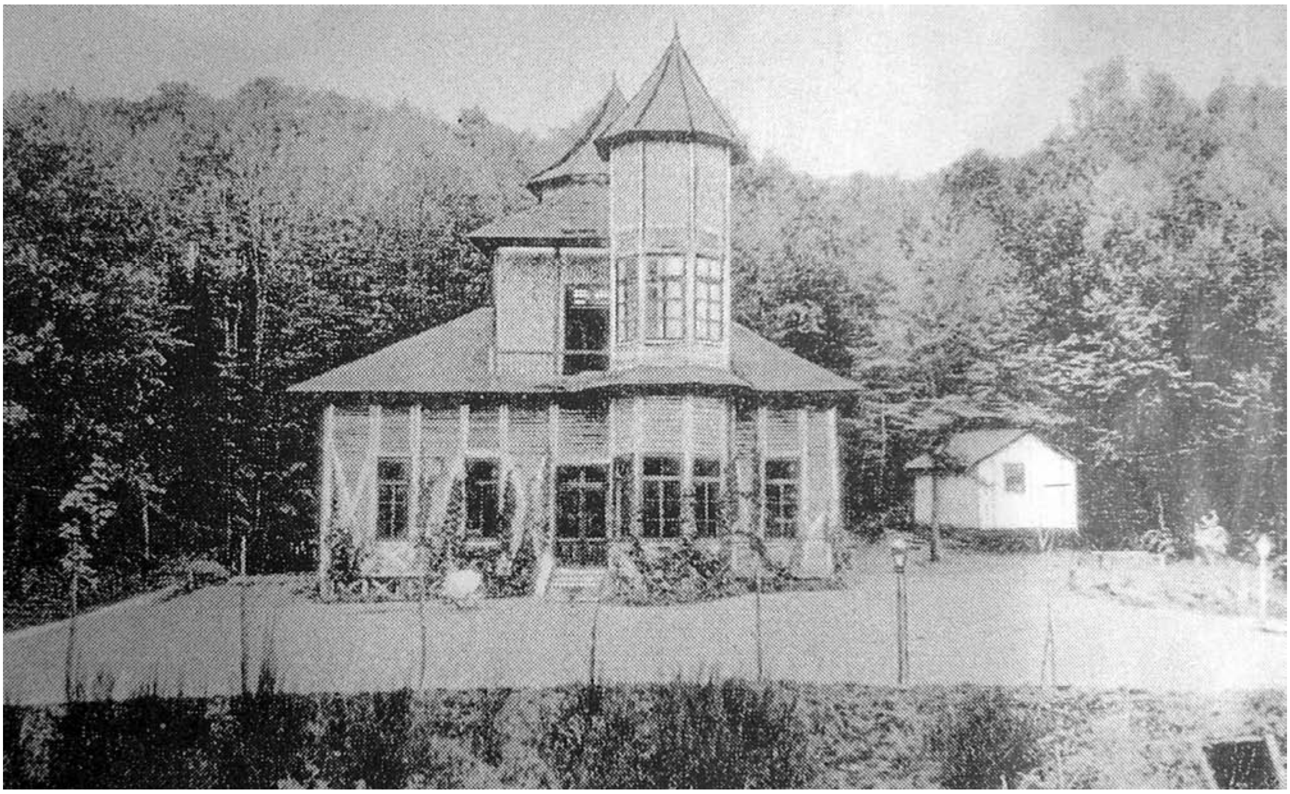
... în 1889, medicul oraşului, Radu Ionescu, avea un salariu de 400 de lei, iar fiecare dintre cele trei moaşe comunale primea un salariu de 80 de lei?[5]

… în 1899, în România erau 71 de oraşe, în care locuia circa 18, 80% din populaţie? Cele mai mari oraşe erau: Bucureşti, cu 276.178 de locuitori; Iaşi, cu 77.759 de locuitori; Galaţi, cu 62.545 de locuitori; Brăila, cu 56.330 de locuitori; Ploieşti, cu 45.107 de locuitori etc. Se observă că Piteştiul, cu circa 15.000 de locuitori la vremea respective, nu se număra printre oraşele mari ale ţării la sfârşitul secolului al XIX-lea[6].

… în 1910, „Piteştii", un bisăptămânal ce apărea în Piteşti, publica la 12 septembrie, chiar în primul număr, un articol cu titlul *Întru amintirea unui Piteştean ilustru*? Autorul, anonim, realizează un portret memorabil al istoricului originar din Piteşti, Gh. Ionescu-Gion. Se spune în articol: *Gion a fost cel mai încântător conferenţiar pe care l-a avut Ateneul Român din Bucureşti timp de ani îndelungaţi. Vorba lui avea ceva elegant, mlădios, ales, aşa cum era şi înfăţişarea lui. Era o adevărată desfătare să ai prilejul de a asculta pe Gion vorbind, discutând ori rostind vreo cuvântare. Elevii lui îşi aduc aminte de el ca de un profesor ideal; tovarăşii lui de muncă îl cunoşteau ca pe un om superior; streinii (...) vedeau în Gion pe un om de inimă; învăţaţii cei mai de frunte îl solicitau ca pe unul dintre ai lor*[7]. Acelaşi autor enumeră şi câteva lucrări ale istoricului: „Istoria Bucureştilor", la care, se spune în articol, a lucrat cinci ani, „Portrete istorice", „Basarabia" şi alte 30 de lucrări.

---

[1] Arhivele Statului – filiala Piteşti, *fond Primăria Piteşti*, ds. 24/1879, f. 50.
[2] Ibidem, f. 65.
[3] *Almanahul „Dicţionar al Presei din România şi al celei româneşti de pretutindeni"*, Imprimeria Fundaţiei culturale „Principele Carol", Bucureşti, 1926, p. 147.
[4] Ibidem.
[5] Arhivele Statului – filiala Piteşti, *fond Primăria Piteşti*, ds. 40/1889.
[6] Bulei, Ion, *Atunci când veacul se năştea*, Editura Eminescu, Bucureşti, 1900, p. 68.
[7] *Piteştii,* 1910, anul I, nr. 1, p. 1.

Parcul Trivale la începutul sec. XX

